

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Právní úprava veřejného knihovnictví

Od vzniku Československa po současnost

Nikola Toncarová

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

Právní úprava veřejného knihovnictví

Od vzniku Československa po současnost

Nikola Toncarová

Vedoucí práce:

PhDr. Dagmar Svatková

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí práce PhDr. Dagmar Svatkové, za cenné připomínky a rady k formální i obsahové stránce práce, za vstřícnost a čas.

Obsah

1 ÚVOD	7
2 PRVNÍ KNIHOVNICKÝ ZÁKON.....	8
2.1 Cesta k prvnímu knihovnickému zákonu.....	8
2.1.1 Rakousko-Uhersko	8
2.1.2 Československý stát	10
2.1.2.1 Statistiky.....	10
2.1.2.2 Příprava zákona.....	11
2.2 Přijetí prvního knihovnického zákona	12
2.2.1 Zákon č. 430/1919 Sb., o veřejných knihovnách obecních.	13
2.2.2 Prováděcí nařízení	14
2.2.2.1 Nařízení vlády Republiky československé.....	14
2.3 Zákon v praxi.....	15
2.3.1 Období 1921-1928.....	15
2.3.2 Období 1929-1934.....	16
2.3.3 Období 1935-1938.....	17
3 DRUHÝ KNIHOVNÍ ZÁKON.....	18
3.1 Cesta k socialistickému knihovnímu zákonu	18
3.1.1 Období 1945-1948.....	18
3.1.2 Období 1948 - 1959.....	20
3.2 Přijetí zákona a o jednotné soustavě knihoven	21
3.2.1 Zákon ze dne 9. července 1959 č. 53/1959 Sb. jednotné soustavě knihoven (knihovnický zákon)	22
3.2.2 Vyhláška ministerstva školství a kultury.....	24
3.3 Srovnání prvního a druhého knihovního zákona	24
3.4 Zákon v praxi	25

3.4.1	Normalizace.....	25
3.4.2	Změny v charakteru služeb knihoven.....	25
3.4.3	Konec platnosti zákona	26
4	TŘETÍ KNIHOVNÍ ZÁKON.....	27
4.1	Cesta k zákonu	27
4.2	Přijetí zákona	28
4.2.1	Zákon 257/2001 Sb. ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon).....	28
4.2.2	Prováděcí vyhlášky, vládní nařízení a usnesení	30
4.2.3	Koncepce a vize.....	32
4.2.4	Srovnání druhého a současného knihovního zákona.....	33
4.3	Zákon v praxi.....	33
4.3.1	Stav knihovnických a informačních služeb v letech 2001 až 2004.....	33
4.3.2	Stav knihovnických a informačních služeb v letech 2005 až 2013.....	34
4.3.3	Trendy ve vývoji knihoven.....	35
5	ZÁVĚR	36
6	ZDROJE	38
7	RESUMÉ	43
8	PŘÍLOHA.....	44

1 ÚVOD

Má stávající bakalářské práce se bude zabývat zejména třemi knihovními zákony. Jádrem práce bude sledování vývoje právní úpravy veřejného knihovnictví v československém a později v českém státě vzhledem k sociokulturní změně prostředí. Bakalářská práce bude rozdělena do tří částí, první knihovnický zákon bude rozebrán v první části, druhý v druhé a současný zákon v poslední.

V první kapitole bude sledován vývoj československého knihovnictví již za Rakouska-Uherska a po vzniku Československého státu ve spojitosti s historickými okolnostmi. Bude zde také rozebrán *zákon o veřejných knihovnách obecních* a příslušné nařízení vlády, jímž se zákon prováděl. Poté bude část práce věnována i jeho fungování v praxi až po jeho zánik.

V kapitole druhé se práce bude zabývat druhým knihovním *zákonem o jednotné soustavě knihoven*, historickými okolnostmi jeho vzniku a příslušným prováděcím nařízením. Také zde bude zmínka o cenzuře, která byla prováděna za socialistického režimu, rozvoji technologie a uplatnění zákona v praxi.

Kapitola třetí bude pojednávat o současném *zákonu o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb*. Bude zde popsáno jeho přijetí, rozebrán knihovní zákon a tato kapitola se také bude nejpodrobněji věnovat dalším prováděcím vyhláškám, vládním nařízením a usnesením, které s knihovním zákonem souvisejí. Též zde budou zmíněny metodické pokyny, zhodnocení současného stavu knihovnictví a případná budoucnost knihoven.

Téma současného knihovního zákona je velmi frekventované, a to úzce souvisí i s minulostí knihovní legislativy, která se během vytváření Československého a Českého státu vyvíjela a měnila, v závislosti na historických okolnostech a změně sociálního prostředí. To přivádí k zamyšlení, nad tím, že knihovna je velmi stará instituce a téměř vždy se řídila jistými zákony.

Jako velmi obtížný úkol se objevil problém s relevantními zdroji k druhému knihovnímu zákonu, protože literatura pro toto období vyplývá z doby, ve které vznikala. A to práci s ní činí vcelku obtížnou.

2 PRVNÍ KNIHOVNICKÝ ZÁKON

2.1 Cesta k prvnímu knihovnickému zákonu

2.1.1 Rakousko-Uhersko

Roky 1900-1918 představují období, kdy se mění společenské poměry v Rakousku-Uhersku vlivem dělnického a socialistického hnutí. V roce 1905 proběhla v Rusku revoluce, která zapříčinila vznik masivních třídních politických bojů, po kterých následovala legalizace všeobecného hlasovacího práva, díky kterému se vlády chopila sociální demokracie. Ta se již před zvolením věnovala vzdělávací činnosti, zakládala vlastní tisk a budovala místní, okresní a krajské knihovny. Bohužel české a slovenské politice chyběla jednotná koncepce a rozpory mezi velmocemi dospěly k první světové válce se všemi jejími důsledky.¹ Tyto celorakouské mocenské zájmy se promítaly i do našeho knihovnictví.

Knihovnictví v Rakousku-Uhersku velmi zaostávalo za ostatními vyspělými zeměmi v Evropě. Byly kritizovány jak lhostejné obce, obsah a práce knihoven, tak celý knihovnický systém. V roce 1896 projednával vídeňský knihovnický spolek Österreichischer Verein für Bibliothekswesen návrh Grassauera na celorakouskou zákonnou úpravu veřejných knihoven. A právě ten se stal podnětem pro vznik seriálních českých návrhů. V letech 1897-1904 Pšorn uveřejnil své návrhy na zřizování čítáren a knihoven. Poprvé byl tento návrh otištěn v roce 1897 v časopise Čas a později i v knize České knihovnictví od Tobolky. Pšorn navrhoval zřizovat knihovny a čítárny buď pomocí místních spolků, nebo legislativní cestou podle Ewartova anglického zákona. Nakonec jeho návrhy nebyly realizovány a zapadly pro jejich nepropracovanost. Od roku 1903 byl u nás největším propagátorem anglického zákona Živný. V roce 1899 vznikl návod pro knihovníky od Štěcha *O veřejných knihovnách*. Zde uváděl, že spolkové knihovny už nevyhovují a je nezbytná pevná organizace, ke které je nutná revize současného stavu a vypracování nových návrhů. I přesto dále probíhaly snahy o prosazení nového knihovního zákona, ale neúspěšně.²

---

¹ KÁRNÍK, Zdeněk. *Malé dějiny československé*, s. 19-24

² NOVOTNÝ, František. *Československé knihovnické zákonodárství*, s. 24-27

V roce 1903 vystoupil Štech s článkem *Žádáme o zemský zákon* v časopise Máj. Zde byl poprvé formulován požadavek na povinné zřízení knihoven ve všech obcích. Připojil první skutečný návrh zákona, který obsahoval šest paragrafů. Zřídit v každé obci bezplatnou knihovnu ze svých prostředků, která by byla dotována alespoň pěti korunami na každých sto obyvatel, v malých obcích nutnost investovat nejméně čtyřicet korun ročně na nákup knih. Návrh dále vymezoval povinnosti knihovníka a dozor nad knihovnami od okresního až po zemský výbor.³

Živný založil v roce 1904 časopis *Česká osvěta*, který se stal hlavní tribunou knihovnických snah. O tři roky později vznikl Svaz osvětový a s ním knihovní odbor Svazu osvětového, v němž pracovali Tille, Živný, Sova, Tobolka a Volf. Tímto začalo nové období knihovnictví. Ještě v roce 1906 vyšel v *České osvětě Program knihovního odboru Osvětového svazu*, jehož autorem byl Sova, který v něm nastínil českou knihovnickou organizaci.⁴ Tento *Program* v sedmi částech rozváděl úkoly, které by měly být do budoucna realizovány. Prostřednictvím svých zástupců chtěl knihovní odbor pečovat o již existující knihovny a čítárny a zároveň působit na zakládání nových. Mimo jiné také pořádal přednášky a kurzy o lidovém knihovnictví. A také připravil jednotné instrukce pro správu knihoven a vydal seznamy knih, které by každá knihovna měla vlastnit.⁵

V roce 1906 vyšel v *České osvětě Otevřený list p. t. poslancům na sněmu království Českého*. Tento list měl apelovat na uzákonění státní péče o knihovny. Živný v té době připravoval návrh knihovnického zákona o 16 paragrafech z pověření Osvětového svazu. Tento návrh zákona byl publikován v *České osvětě* v roce 1907. Návrh ukládal zřizovat veřejné knihovny za účelem šíření vzdělanosti. Obce od 2 000 obyvatel by měly zřizovat stálé knihovny, menší obce pouze knihovny putovní a také by měly vybírat daň na provoz, ale přispíval by okres i země. Knihovny by měly být stále spravovány knihovní radou. O finančních záležitostech by mělo rozhodovat obecní zastupitelstvo. Putovní knihovny by měly být spravovány okresním knihovním úřadem a na ně dohlížet placený okresní knihovník, revize prováděna zemským knihovníkem a ústřední dozor měl náležet zemskému výboru.⁶

³ POKORNÝ, Jiří. *Lidová výchova na přelomu 19. a 20. Století*, s. 212, 213.

⁴ Tamtéž, s. 211-214.

⁵ BURGETOVÁ, Jarmila. *Knihovnické spolky v předmnichovské Československé republice* [online].

⁶ POKORNÝ, Jiří. *Lidová výchova na přelomu 19. a 20. Století*, s. 214, 213.

Roku 1907 poslanec Budínský na moravském sněmu podal návrh na přípravu podkladů pro vydání zemského zákona. Poté Votruba navrhl vytvoření zemské komise, která by zpracovala návrh na reorganizaci knihoven na Moravě. Dne 3. února 1910 se návrh zákona opět dostal k projednání zemskému českému sněmu. Poslanec Koerner podal návrh, jenž vytvořil Šrámek, vycházel z Živného základu, ale byl rozšířen o dalších 33 paragrafů. Návrhy Štechovy, Živného, Šrámkovy, přínos Sovův a dalších, se navzájem doplňovaly a tvořily určitý základ pro další organizaci českého lidového knihovnictví.⁷

2.1.2 Československý stát

Rozpad Rakouska-Uherska a vznik samostatného Československého státu výrazně poznamenal vývoj českého a slovenského knihovnictví. Již před první světovou válkou měly české země rozsáhlou síť knihoven a vybudovány určité základy. Ve městech i obcích fungovaly spolky a organizace, které zřizovaly knihovny přístupné nejen svým členům, ale i široké veřejnosti.⁸ Karel Havlíček Borovský nazval v roce 1846 knihovny nejlepším prostředkem ke vzdělávání lidu.⁹ „Neboť knihovna je také škola, a sice škola pro mládež a dorostlé, škola všestranná, v kteréžto učí mnoho moudrých učitelů.“¹⁰

2.1.2.1 Statistiky

V Čechách bylo v roce 1910 na 4 451 veřejně přístupných lidových knihoven v 3 243 obcích. Ale v pokrytí byly obrovské rozdíly, byly okresy, kde 90% obcí mělo knihovny, ale také byly okresy, kde mělo knihovny pouze 10% obcí. Dalších 2 139 knihoven bylo budováno na spolkovém základu (knihovny sokolské, hasičské, dělnických spolků atd.). Ve všech těchto knihovnách bylo 1 573 117 svazků v češtině a němčině.¹¹ Tedy na 100 českých obyvatel připadalo 30 svazků v českém jazyce a čeští čtenáři si vypůjčili přibližně přes dva a půl milionu svazků za rok. Na Moravě a Slezsku bylo k 15. březnu roku 1919 na 2 155 veřejných knihoven a 1 113 knihoven

⁷ NOVOTNÝ, František. *Československé knihovnické zákonodárství*, s. 29.

⁸ SOUČKOVÁ, Alena. *Knihovnické paragrafy*, s. 14-20.

⁹ Důvodová zpráva k návrhu zákona o povinných knihovnách obecních [online].

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ Tamtéž.

spolkových.¹² Bohužel mnohem horší situace panovala na Slovensku, kde pouze 16% mládeže získávalo vzdělání v mateřském jazyce, zbytek v maďarském. Na počátku samostatného československého státu bylo na Slovensku asi 100 spolkových knihoven a pouze Bratislava měla jedinou veřejnou knihovnu. V Podkarpatské Rusi byla situace ještě tristnější, toto území bylo hospodářsky i kulturně zaostalé a pouze 50% obyvatelstva bylo gramotných.¹³

2.1.2.2 Příprava zákona

Se vznikem Československa si knihovníci a osvětoví pracovníci spojovali mnoho nadějí. Rozvoj knihovnictví v Československém státě byl úzce spjat zejména s lidovými výchovným vzděláváním.¹⁴ Se zrodem nového státu se v lidech probudila touha po vzdělávání, vědomostech a kultuře. A vznikly zákony o lidovýchově a veřejných obecních knihovnách a právní normy, které byly v té době velmi pokrokové.¹⁵

Jak již bylo uvedeno dříve, přípravy knihovnického zákona byly inspirovány hlavně anglo-americkým knihovnictvím. U nás byl americký model „free public library“ velmi oblíben zejména proto, že byl vnímán jako protiváha k tradičním rakouským a německým vzorům. Jeho propagace a úsilí o prosazení byly chápány jako snaha o vymanění se z područí právě těchto tradičních vzorů. Propagátoři tohoto směru byli odkázáni pouze na písemné prameny nebo v případě Živného na reálné zkušenosti z anglického knihovnictví. Živný Anglii od roku 1902 několikrát navštívil a perfektně ovládal angličtinu, takže mohl studovat prameny v originále.¹⁶

Samotnou přípravou zákona se začal zabývat knihovní odbor Osvětového svazu ještě před vyhlášením státní samostatnosti, v den generální stávkou 14. října 1918. Živný na schůzi odboru navrhl zásady, kterými by se příprava samotného zákona měla řídit. Zásady shrnul do osmi bodů: veřejná knihovna by měla být součástí vzdělávací soustavy a placena z veřejných peněz; veřejně přístupná s kvalifikovaným personálem; zřízení knihovny by mělo vycházet ze svobodné vůle občanů; zákon by měl být normou fakultativní, nikoli donucovací; struktura textu a obsahu zákona by závisely na struktuře příštího státního zřízení; dozor nad knihovnou primárně odborně technický a poté až

¹² CEJPEK, Jiří a kol. *Dějiny knihoven a knihovnictví*, s. 181.

¹³ FRIDRICH, František. *Veřejné knihovny obecní v Československu 1919-1929*, s. 24.

¹⁴ CEJPEK, Jiří a kol. *Dějiny knihoven a knihovnictví*, s. 182.

¹⁵ NOVOTNÝ, František. *Československé knihovnické zákonodárství*, s. 30.

¹⁶ CEJPEK, Jiří a kol. *Dějiny knihoven a knihovnictví*, s. 183.

administrativní; veřejné knihovny obecní by měly vlastní normy a správu, ostatní knihovny (státní, školské, administrativní) by byly spravovány vlastními normami také, ale odděleně.¹⁷

Důvodovou zprávu k návrhu zákona o povinných knihovnách obecních, předložil v květnu 1919 ministr školství a národní osvěty Habrman.¹⁸ Ta vycházela z výsledků statistických šetření z roku 1905 a 1910. V mezinárodním srovnání té doby, byly za nejlépe fungující knihovny považovány knihovny v Anglii a severských zemí. V důvodové zprávě bylo také uvedeno, že např. knihovna pražská, litomyšlská, plzeňská a jiné se mohly měřit s knihovnami zahraničními.¹⁹

První návrh zákona zpracovali Živný a Auerham z pověření knihovního odboru. Svojí pomocí přispěl i právník dr. Bohuslav. Tento návrh se stal základem pro další jednání na ministerstvu školství a národní osvěty (dále jen MŠANO), které vedl Velemínský, který za tímto účelem sestavil poradní sbor lidového knihovnictví. Spor se vedl zejména o to, zda se má zákon týkat všech knihoven, tedy i knihoven odborných a vědeckých. To však odmítli zástupci vědeckých knihoven v čele s dr. Tobolkou. Zákon tedy upravoval pouze pravidla pro knihovny lidové a dotýkal se knihoven spolkových a jiných. Druhý problém, o kterém probíhaly vytrvalé diskuze byl, zda zřizování knihoven obcemi má být povinné či dobrovolné. Nakonec zvítězil názor, že veřejné knihovny mají být zřízeny ve všech obcích.²⁰

2.2 Přijetí prvního knihovnického zákona

Dne 22. července 1919 schválilo Národní shromáždění Československé republiky *zákon č. 430/1919 Sb., o veřejných knihovnách obecních*. Zpravodajem kulturního odboru byl poslanec Pilát, který návrh zákona podpořil s poukázáním na tradici četby a na potřebu zvýšit vzdělanost lidu. Zákon byl schválen s tím, že některé kritizované nedostatky bude možné odstranit v prováděcím nařízení.²¹

Zákon, podepsaný prezidentem Masarykem, ministerským předsedou Tusarem, ministrem vnitra Švehlou a ministrem školství a národní osvěty Habrmanem, měl

¹⁷ NOVOTNÝ, František. *Československé knihovnické zákonodárství*, s. 30,31.

¹⁸ SOUČKOVÁ, Alena. *Knihovnické paragrafy*, s. 14-20.

¹⁹ Důvodová zpráva k návrhu zákona o povinných knihovnách obecních [online].

²⁰ BURGETOVÁ, Jarmila. K 90. výročí prvního knihovnického zákona [online].

12 paragrafů a formu nařizovací.²² „Z usnesení Národního shromáždění se nařizuje: Na doplnění a prohloubení vzdělanosti všech vrstev obyvatelstva zřizovány buďte politickými obcemi veřejné knihovny s četbou vzdělávací, naučnou i zábavnou, která má skutečnou vnitřní hodnotu.“²³

2.2.1 Zákon č. 430/1919 Sb., o veřejných knihovnách obecních.

Zákon byl poměrně stručný, obsahoval dvanáct paragrafů. První paragraf obcím ukládal zřizování veřejných knihoven. Druhý paragraf rozváděl první, a pojednával o zřizování zvláštních knihoven pro národnostní menšiny a odkazoval na prováděcí nařízení. Paragraf třetí popisoval, z čeho se má skládat knihovna. „Úplně vybudovaná knihovna se skládá z půjčovny knih, čítárny časopisů a knihovny příruční.“²⁴ Paragraf čtvrtý ukládal lhůty, do kterých má být program realizován, v závislosti na velikosti obce. V pátém paragrafu bylo uvedeno, že zřízení a provoz veřejné knihovny hradí obec, tyto náklady byly závislé na počtu obyvatel. Šestý paragraf se zabýval situací, kdy v obci již jedna knihovna byla. „Působí-li v obci, ve které má býti zřízena obcemi veřejná knihovna, již nějaká knihovna, vyhovující ustanovení § 1, může tato knihovna buďto převzata býti obcí nebo zůstatí dosavadnímu vlastníkovi...“²⁵ Knihovní radu, která má řídit knihovnu, řešil paragraf sedmý, který dále rozváděl, kým a jak má být tvořena. Paragraf osmý navazoval na paragraf předchozí, definoval všechna práva a povinnosti knihovní rady. Devátý paragraf stanovoval: „Agendou knihovny pověří se zvláštní knihovník...“²⁶ Paragraf desátý byl nejkratší a říkal, že několik knihoven může zřídit společnou knihovnu. Jedenáctý paragraf popisoval dohled nad působností knihoven. „Dozor nad řádnou působností všech veřejných knihoven náleží ministerstvu školství a národní osvěty...“²⁷ Závěrečný dvanáctý paragraf provedením zákona pověřoval MŠANO.²⁸

²¹ Tamtéž.

²² BURGETOVÁ, Jarmila. K 90. výročí prvního knihovnického zákona [online].

²³ Zákon o veřejných knihovnách obecních č. 430/1919 Sb. - § 1.

²⁴ Tamtéž - § 3.

²⁵ Tamtéž - § 6.

²⁶ Tamtéž - § 9.

²⁷ Tamtéž - § 11.

²⁸ Zákon o veřejných knihovnách obecních č. 430/1919 Sb.

Zákon na několika místech odkazuje na prováděcí nařízení, které určí další podrobnosti nutné k uskutečnění zákona o veřejných obecních knihovnách. Provádění zákona bylo dále regulováno dalšími opatřeními MŠANO.²⁹

2.2.2 Prováděcí nařízení

Prováděcím nařízením se stalo *Nařízení vlády Republiky československé*, které vláda dne 5. listopadu 1919 schválila, a které spěšně vypracovali Velemínský a Balaš.³⁰ Ale ani toto vládní nařízení neodstraňovalo všechny nedostatky v zákoně. Z toho pramenily časté snahy o jeho novelizaci. Na Sjezdu veřejných obecních knihovníků ve Znojmě roku 1927 se opět objevila snaha realizovat změny v knihovnickém zákoně a novelizovat jej. Zákon v této době již neplnil všechny potřebné funkce. Objevovaly se četné připomínky a rozpory. Ale návrh novely zákona neprošel schvalovacím řízením a ještě dlouhou dobu nedošlo k jejímu vytvoření a uzákonění.³¹

2.2.2.1 Nařízení vlády Republiky československé

Nařízení vlády republiky československé ze dne 5. listopadu 1919, Č. 607 Sb. z. a n., jímž se provádí zákon o veřejných knihovnách obecních. Nařízení mělo patnáct kapitol o účelu a rázu veřejné knihovny. Začínalo ustanovením o obsahu knihovnických sbírek, které by měly obsahovat alespoň 20% naučné literatury a žádné umělecky a obsahově bezcenné spisy.³² Toto ustanovení proti nebezpečí literárního braku v sobě zároveň skrývalo obranu státní ideologie.³³ Nařízení dále rozšiřovalo právo menšin na vlastní knihovny, posilovalo pravomoc knihovní rady, upřesňovalo výpůjční podmínky a náklady na veřejné knihovny vycházející z počtu obyvatel. Také řešilo knihovní radu, knihovníka a jeho kvalifikaci. A protože byla v zákoně velmi nejasně vyjádřena jeho působnost na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, bylo v čl. 60. *Vládního nařízení* uvedeno, že odchylky pro Slovensko budou stanoveny zvláštním nařízením.³⁴ V tomto ustanovení se odrážela politická a vojenská situace na Slovensku po vytvoření

²⁹ Zákon o veřejných knihovnách obecních č. 430/1919 Sb.

³⁰ NOVOTNÝ, František. *Československé knihovnické zákonodárství*, s. 33.

³¹ STREIT, Vincenc. Význam knihovnické legislativy [online].

³² Nařízení vlády Republiky československé ze dne 5. listopadu 1919.

³³ NOVOTNÝ, František. *Československé knihovnické zákonodárství*, s. 34.

³⁴ Nařízení vlády Republiky československé ze dne 5. listopadu 1919.

Maďarské republiky rad v březnu 1919 a vyhlášení Slovenské republiky rad v Prešově 16. června 1919. Zákon se tak začal na Slovensku uplatňovat až v roce 1925.³⁵

V zákoně z roku 1919 je třeba vidět zejména normu, která umožnila rozvoj knihoven. Zákon měl velkou odezvu v zahraničí, kde se o něj zajímaly hlavně země, které připravovaly nový knihovní zákon po první světové válce.³⁶ Významná část zákona byla právě ve výstavbě knihoven ve všech obcích. Realizací tohoto zákona byla v Čechách vytvořena jedna z nejhustějších sítí veřejných knihoven na světě.³⁷

2.3 Zákon v praxi

2.3.1 Období 1921-1928

Veřejné knihovny nepředstavovaly za první republiky jediný typ kulturně osvětové činnosti. Osvětová činnost se rozvíjela po dvou liniích. První byla pod přímým dohledem politiky státních orgánů a vytvářela oblast státní osvětové péče. Druhá byla tvořena politickými organizacemi a zájmovými spolky. O obsahu druhé oblasti rozhodovaly zájmy a cíle politických stran. Ale orgány státní péče se často snažily překročit rámeček, který jim přisuzoval zákon z roku 1919. Nespokojily se pouze s koordinační a iniciativní činností, ale snažily se podřídit si ve svém okruhu veškerou kulturně osvětovou činnost. Např. knihovní rady byly nejčastěji sestavovány podle politického klíče.³⁸

Tato hospodářská a politická situace v Československu doléhala i na knihovny, kde se střetávaly různé politické tendence a zájmy. Také chybělo hmotné a personální zabezpečení, hodnotná literatura, zájem obcí, účinný dozor apod. Již 8. a 16. března 1920 vydalo MŠANO výnosy, obsahující instrukce pro okrskové knihovní dozorce a pro správu veřejných knihoven. Vyšel návrh půjčovního a čítárenského řádu a seznam vhodných knih pro obecní knihovny. Byla zřízena Státní knihovnická škola.³⁹

³⁵ CEJPEK, Jiří a kol. *Dějiny knihoven a knihovnictví*, s. 186,187.

³⁶ Tamtéž, s. 187.

³⁷ POKORNÝ, Jiří. *Lidová výchova na přelomu 19. a 20. století*, s. 219.

³⁸ CEJPEK, Jiří a kol. *Dějiny knihoven a knihovnictví*, s. 187,188.

³⁹ NOVOTNÝ, František. *Československé knihovnické zákonodárství*, s. 37-41.

Zákony se dařilo dodržovat lépe ve velkých obcích. V menších obcích byly problémy finanční, potíže se zveřejňováním spolkových knihoven, rozpory mezi knihovnickými radami a obcemi apod.⁴⁰ V celku lze říci, že již v roce 1925 došlo k určité stabilizaci osvětové činnosti.⁴¹ V prvním desetiletí nové republiky došlo k růstu veřejných knihoven o 484 %, svazků o 385%, čtenářů o 309% a výpůjček o 468%. Stát a obce vynaložily do tohoto roku asi 100 000 000 Kč. Knihovny byly velmi využívány, o čemž svědčí průměrný obrat knih 2,4.⁴²

2.3.2 Období 1929-1934

Rok 1929 byl poznamenán hospodářskou krizí, která vedla k hlubokému snížení životní úrovně a projevila se i v knihovnách.⁴³

Mezi hlavní problémy během hospodářské krize patřil zejména nedostatek financí a nejasný vztah mezi obcemi a knihovnickými radami. Se snahou šetřit se do knihoven dostávala protilidová a protistátní literatura. V roce 1931 napsal Mejsner článek *Pochybená funkce veřejných knihoven*, který vyvolal velkou odezvu. Autor upozorňoval na to, že knihovnám nebylo zakázáno nakupovat brak a knihovna tak přestávala plnit vzdělávací funkci. V únoru 1932 vydalo MŠANO výnos o nákupu nevhodné literatury pro obecní knihovny, ale tento akt byl pouze formální.⁴⁴ Brak vládl společenskému životu, hrál se v divadlech, bujel ve výtvarném umění i v kinech. Knihovníci se rozdělili na dva tábory. Ti, co přijímali brakovou literaturu a ti, kteří se jí teoreticky bránili. V době krize sloužily čítárny jako jediné slušné útočiště pro nezaměstnané. Knihovníci se obávali, že knihovnám nebudou přiděleny dostačující finance, když dosud dokázali hospodařit s minimem financí. Tedy hospodářská krize způsobovala i krizi četby.⁴⁵ V předmnichovské republice se knihovnictví vyvíjelo v závislosti na politice státu, bylo jí omezováno a bylo živelné a nejednotné.⁴⁶

⁴⁰ NOVOTNÝ, František. *Československé knihovnické zákonodárství*, s. 37-41.

⁴¹ *Veřejná péče o výchovu lidu v Československé republice v roce 1925*, s. 1.

⁴² FRIDRICH, František. *Veřejné knihovny obecní v Československu 1919-1929*, s. 34.

⁴³ CEJPEK, Jiří a kol. *Dějiny knihoven a knihovnictví*, s. 205.

⁴⁴ NOVOTNÝ, František. *Československé knihovnické zákonodárství*, s. 40-44.

⁴⁵ CEJPEK, Jiří a kol. *Dějiny knihoven a knihovnictví*, s. 206, 207.

⁴⁶ CEJPEK, Jiří, *Československé knihovnictví*, s. 55.

2.3.3 Období 1935-1938

Okupace Německem proběhla 14. až 16. března 1939. V jejím důsledku bylo obsazené území zabráno a byl zřízen autonomní Protektorát Čechy a Morava, který byl vyhlášen 16. března 1939 Výnosem o zřízení Protektorátu Čechy a Morava. Lidé proti tomuto záboru protestovali a během této doby vznikl okázalý nacionalismus. Bylo požadováno očištění českého jazyka, zavření německých škol atd. Zde je důležité připomenout, že Československá republika nepřestala nikdy právně existovat a stále na území Protektorátu a Slovenska platily zákony z roku 1919.⁴⁷ V této době pokroková práce knihoven stála zejména mimo zákon, řídila se zákonem národní cti a bojem proti zrádcům. Hlavní úsilí knihovníků spočívalo v udržení chodu knihoven, aby nedošlo k jejich uzavření a obraně proti nátlaku po ideovém usměrnění jejich práce.⁴⁸

Fašistická ideologie získávala u nás nejpevnější postavení u německých menšin. A tak i u nás do německých knihoven začal pronikat fašismus. V roce 1937 byl inspektorem policie Frenzlem vydán *Seznam knih a písní zakázaných v Československu*. Tento seznam tvořily knihy s fašistickým, pornografickým a socialistickým zaměřením. Bohužel ani to nestačilo. Fašističtí starostové a knihovníci začali odstraňovat nežádoucí literaturu a nahrazovat ji fašistickou. Během akce nazývané *Proti německému duchu* němečtí studenti rabovali německé knihovny a pálili literaturu světových klasiků, tuto literaturu nazývali *asfaltová*.⁴⁹

Během nacistické okupace československé knihovnictví utrpělo těžké ztráty, v důsledku pustošení i relativně pokrokových fondů. V pohraničních oblastech byly české a slovenské knihovny téměř zničeny. Ztráty knihoven byly značné. Československo ztratilo okupací pohraničního území 5 906 (34,4 %) veřejných knihoven se 3 034 316 svazky (33,2 %).⁵⁰

⁴⁷ KÁRNÍK, Zdeněk. *Malé dějiny československé*, s. 374, 375, 384.

⁴⁸ POCH, Josef. *O novou úpravu československého knihovnictví*, s. 6.

⁴⁹ CEJPEK, Jiří a kol. *Dějiny knihoven a knihovnictví*, s. 210,211.

⁵⁰ Tamtéž.

3 DRUHÝ KNIHOVNÍ ZÁKON

3.1 Cesta k socialistickému knihovnímu zákonu

3.1.1 Období 1945-1948

Politický systém v letech 1945-1948 je možno charakterizovat jako systém Národní fronty s omezenou socializující demokracií, která představovala předchůdce komunistického režimu. Snaha komunistů o prosazení jejich socialistického cíle, realizace sovětského modelu v Československu, stále sílila. Nakonec vedla až k otevřené politické krizi, k únoru 1948.⁵¹

V roce 1945 bylo knihovnictví ve velmi špatném stavu. Mnoho knih bylo zničeno, zabránno či ztraceno. Toto období bylo definováno zejména snahou o obnovení našeho knihovnictví a zacelení ran z okupace. Bylo nutností prosadit novou cestu vývoje našeho knihovnictví, která měla odpovídat na kulturní požadavky společnosti.⁵²

Velký význam pro obnovu demokratizace našeho knihovnictví měl *Košický vládní program* ze 4. dubna 1945. Předpokládal očistu od fašistické literatury a znovuotevření knihoven, které byly za okupace uzavřeny a počítal s nahrazením zničených knihovních fondů. Změnou měl projít i kulturní program, který měl být přístupný všem vrstvám a důsledně demokratizován. Na Košický vládní program navazoval *Dekret presidenta republiky*⁵³, podle kterého majetek státně nespolehlivých osob přešel do správy státu. Mezi těmito majetky bylo mnoho knih a knihovních celků.⁵⁴

Dne 27. června 1945 byl ustanoven Svaz českých knihovníků a dne 27. února 1946 vznikl Svaz slovenských knihovníků. Díky tomu bylo možno vytvořit společný koordinační orgán s celostátní působností. Svaz československých knihovníků byl

⁵¹ ČAPKA, František. *Dějiny země Koruny české v datech*, s. 479,480.

⁵² CEJPEK, Jiří, *Československé knihovnictví*, s. 56-57.

⁵³ Pozn. Předpis č. 5/1945 Sb. Dekret presidenta republiky o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů.

⁵⁴ CEJPEK, Jiří, *Československé knihovnictví*, s. 56-57.

v letech 1945-1948 základnou, na níž se rozhodovalo o politickém zaměření našeho knihovnictví.

V srpnu 1945 zaslal Svaz českých knihovníků ministerstvu školství memorandum, kde se přihlásil k ideálům demokracie a socialismu. Zároveň zde vyslovil své požadavky. A to „soustředit veřejné knihovnictví vědecké i lidové v jednotnou soustavu, ustanovit knihovníky z povolání v každém soudním okrsku, zřídit řádné vysokoškolské studium při zachování dvouleté knihovnické školy, osamostatnit Národní knihovnu jejím spojením s bohemikálním oddělením Knihovny Národního muzea“.⁵⁵ Dále v roce 1945 vyšel *Dekret prezidenta republiky o státní osvětové péči*, s nímž byl spojen vznik nové instituce knihovnických inspektorů, jejichž úkolem bylo vybudovat knihovny v pohraničí. Problémy nastaly u inspektorů, kteří byli do funkce vybráni podle politického zaměření. Mnoho lidových knihovníků si stěžovalo a ve Svazu českých knihovníků nastaly politické rozpory.⁵⁶ Nejednotnost se projevila i při jednáních o návrhu nové organizace knihovnictví v souvislosti se zamýšlenou novelizací zákona. Nejreálněji se jevil Drtinův návrh, který doporučoval vytvořit jednotnou soustavu lidového a vědeckého knihovnictví o pěti stupních. Zároveň navrhl zřídit vysokoškolské vzdělání pro knihovníky z povolání a státní dozor nad knihovnamí a odbornými pracovníky. Ale tato Drtinova myšlenka narazila na nesouhlas některých knihovníků.⁵⁷

V období 1945-1948 byly splněny hlavní úkoly obnovy a minimalizování škod. Souběžně s obnovou se ale začaly projevovat nové prvky knihovnictví, kterým již zákon o veřejných knihovnách obecních z roku 1919 nestačil. Tyto prvky se neprojevovaly pouze ve snaze vytvořit nové typy knihoven (závodní knihovny ROH, Gottwaldovy knihovny KSČ atd.), ale i ve snaze dát novou náplň již existujícím knihovnám.⁵⁸

Po komunistickém převratu v únoru 1948 se hlavním úkolem stala zejména výchova čtenáře v rámci nové státní ideologie. Bylo zde několik podmínek, které musely být uskutečněny pro úspěšné splnění úkolu. A to odstranění knih, které mohly tento úkol ohrožovat. Tedy došlo k cenzuře knihovního fondu. Ta probíhala několik let a knihovníci se na ní sami podíleli. Také zde byla snaha, aby si čtenáři vybírali ty

⁵⁵ NOVOTNÝ, František. *Československé knihovnické zákonodárství*, s. 48

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ POCH, Josef. *O novou úpravu československého knihovnictví*, s. 18,19, 20.

⁵⁸ CEJPEK, Jiří, *Československé knihovnictví*, s. 58-59.

„správné“ knihy a také je „správným“ způsobem četli. Ke čtení byli doporučováni autoři a knihy, kteří podporovali politické ambice komunistické strany.⁵⁹

3.1.2 Období 1948 - 1959

Programové prohlášení Antonína Zápotockého pamatovalo i na knihovnictví. Kniha se měla stát přístupnou nejširším vrstvám.⁶⁰ Dne 13. - 14. května 1948 se v Brně uskutečnil I. sjezd českých a slovenských knihovníků, pořádaný ministerstvem informací a osvěty, které převzalo po únoru 1948 řízení lidových knihoven. Byl zde vyhlášen socialistický program výstavby knihovnictví v Československu. Také se zde projednával nový knihovní zákon, který přednesl spolu s dalšími knihovnickými radikály Frey. Tento zákon měl zejména spojit knihovny všech typů v jednotnou soustavu, a umožnit tak, aby si čtenáři mohli jakoukoli knihu vypůjčit kdekoli.⁶¹ Knihovny přestávaly být pouze pasivními půjčovnami, stávaly se aktivními činiteli politické výchovy společnosti.⁶² „Knižní fondy měla podle knihovníků čekat velká očištná lázeň, která je zbaví veškerého braku, a to jak ideologického tak estetického.“⁶³

V roce 1950 byl formulovaný nový návrh zákona, který byl nesporně dokonalejší než návrh brněnský. Růst nových knihoven přinášel stále nové problémy a tento zákon mohl alespoň dočasně splnit roli regulátora vývoje. Ale vydání zákona bylo odloženo na neurčito. Ministr informací a osvěty Kopecký knihovnické pracovníky ujistil, že nová organizace soustavy knihoven bude uskutečněna ve formě statutu. Tak byly výnosem ministerstva informací a osvěty č. 69 372/51 z 2. ledna 1952 vydány *Směrnice o spolupráci knihoven všech druhů*. Přínosem této směrnice byl pokus o větší uplatnění meziknihovní výpůjční služby a o položení základů k vzájemnému využití knihovních sbírek podle potřeb čtenářů. V březnu 1954 se konala celostátní porada knihovnických pracovníků ve Smolenici. Doporučila konstituovat jednotnou síť a jednotné metodické řízení všech knihoven a vytvořit poradní orgány pro otázky knihoven při ministerstvu

⁵⁹ ŠÁMAL, Petr. Knihovníci v boji o "nového člověka", s. 253-258.

⁶⁰ NOVOTNÝ, František. *Československé knihovnické zákonodárství*, s. 54.

⁶¹ ŠÁMAL, Petr. *Soustružníci lidských duší*, s. 33,36.

⁶² Tamtéž, s. 37, 38.

⁶³ Tamtéž.

kultury. Výnos ministra kultury, kterým zřídil Ústřední knihovnickou radu, byl prvním krokem k odstranění duality v knihovnické politice.⁶⁴

Od roku 1957 se opět začal připravovat návrh nového knihovního zákona v podmínkách socialistického státu. Přípravy začaly rozsáhlou prověrkou činnosti jednotlivých základních sítí knihoven. Celkový právní stav knihovnictví byl nepřehledný a neuspokojivý. Vydání nového zákona bylo dáno změnou společenské potřeby, růstem čtenářských potřeb a nutností plně využít národní bohatství našich knihovních fondů.⁶⁵

3.2 Přijetí zákona a o jednotné soustavě knihoven

V květnu roku 1958 vyšlo *Usnesení ÚV KSČ o dalším rozvoji a prohloubení ideové účinnosti osvětové práce*, které bylo základem nového rozvoje knihovnictví. Usnesení určovalo tři hlavní směry osvětové práce: prosazování politiky strany, zvyšování vzdělání pracujících a péče o společenský a kulturní život pracujících. Na II. celostátním sjezdu čs. knihovníků v Bratislavě ministr školství a kultury dr. Kahuda zhodnotil vývoj našeho knihovnictví a zformuloval jeho zásady a úkoly, které spočívaly zejména v přeměně z neorganizovaného do plánovitého. Sjezd poskytl nové impulsy pocházející z praxe a snahu, aby nový zákon neřešil pouze již známé problémy, ale i nové. Příprava zákona byla od počátku prací kolektivní, vycházela ze zkušeností a připomínek knihovníků.⁶⁶

V srpnu 1958 začala příprava zákona vypracováním diskuzní osnovy. Ta vycházela z těchto hlavních zásad: „Vytvořit z veřejných knihoven různých druhů jednotnou soustavu a upravit vztahy mezi knihovnamí tak, aby měl každý občan možnost získat potřebnou knihu; vrcholnou knihovnou soustavy je Státní knihovna; koordinace se uskutečňuje prostřednictvím Ústřední knihovnické rady a rad krajských a okresních; při knihovnách působí poradní sbory; odbornou kvalifikaci získávají knihovníci na odborných středních a vysokých knihovnických školách, kvalifikaci si doplňují v odborných kursech a seminářích; přímé řízení a dozor vykonávají příslušné orgány, které knihovny zřizují, ústřední ideový a odborný dozor má MŠK“.⁶⁷ Posléze

⁶⁴ NOVOTNÝ, František. *Československé knihovnické zákonodárství*, s. 57, 58.

⁶⁵ CEJPEK, Jiří. *Československé knihovnictví*, s. 66, 67.

⁶⁶ NOVOTNÝ, František. *Československé knihovnické zákonodárství*, s. 68, 69.

⁶⁷ Tamtéž.

byla osnova ještě sedmkrát upravena. Dne 26. června 1959 projednal finální návrh zákona kulturní výbor Národního shromáždění za přítomnosti delegace ministerstva školství a kultury. Řada poslanců se k osnově vyjádřila kladně. Dne 9. července 1959 plenární zasedání Národního shromáždění osnovu projednalo a schválilo jako zákon - *Zákon ze dne 9. července 1959 č. 53/1959 Sb. jednotné soustavě knihoven (knihovnický zákon)*.⁶⁸

Podrobná zpráva kulturního výboru o knihovnách byla přednesena na 33. schůzi Národního shromáždění 8. a 9. července 1959.⁶⁹ „...došli jsme k poznání, že je nutné změnit a zlepšit i dosavadní způsob práce s knihou. Význam dobré knihy není nikde tak ceněn a její poslání nemá nikde tak krásné cíle jako ve společnosti socialistické, kde kniha pomáhá zvyšovat kulturní úroveň politickou, ideologickou, morální i ekonomickou“.⁷⁰

3.2.1 Zákon ze dne 9. července 1959 č. 53/1959 Sb. jednotné soustavě knihoven (knihovnický zákon)

Tento zákon vymezoval především ideové a organizační otázky veřejných knihoven v ČSSR a spojoval je v jednotnou soustavu. Upravoval jednotné poslání, povinnosti a práva knihoven různých druhů. Zákon obsahoval 14 paragrafů a shrnoval vše, co měly knihovny společně při plnění politických a kulturních cílů.⁷¹

Úvodní ustanovení tvořil první paragraf, který definoval knihovny a jejich poslání. „Poslání knihoven, důležitého masového činitele socialistické výchovy, je přispívat k všestrannému vzdělání pracujících v duchu vědeckého světového názoru a pomáhat při zvyšování jejich politické, kulturní a odborné úrovně...“⁷² Paragraf 2 a 3 byl věnován jednotné soustavě knihoven. Paragraf 2 definoval, jak má být jednotná soustava knihoven tvořena. Paragraf 3 měl pět částí a vymezoval úkoly knihoven, jejich práva a povinnosti. „Knihovny účelně a v souladu se svými úkoly shromažďují potřebnou literaturu, cílevědomě ji šíří mezi obyvatelstvem a provádějí masovou práci

⁶⁸ NOVOTNÝ, František. *Československé knihovnické zákonodárství*, s. 68, 69.

⁶⁹ SOUČKOVÁ, Alena. *Knihovnické paragrafy*, s. 15.

⁷⁰ Národní shromáždění republiky Československé 1954 – 1960, stenoprotokoly – 33. schůze [online].

⁷¹ Zákon ze dne 9. července 1959 č. 53/1959 Sb. jednotné soustavě knihoven.

⁷² Tamtéž - § 1.

s knihou mezi čtenáři.⁷³ Paragraf 4 byl určen Státní knihovně Československé republiky a měl dvě části. Pojednával o jejich právech a povinnostech a druhá část odkazovala na statut MŠANO, který měl stanovit podrobnější úkoly Státní knihovny. Paragraf 5 se týkal zejména sítě knihoven a byl rozdělen do čtyř částí. Definoval organizaci sítě knihoven, jejich tvorbu, spolupráci a účinnou pomoc od ústřední knihovny. Paragraf 6 byl věnován lidovým knihovnám a byl rozdělen do tří částí. Byly zde definovány lidové knihovny, jejich práva a povinnosti. „Lidové knihovny jsou zřízeny v každé obci. Lidové knihovny zřizuje, udržuje a řídí výkonný orgán příslušného národního výboru. V sídle krajského národního výboru plní zpravidla krajská lidová knihovna též funkci knihovny okresní a městské, v sídle okresního národního výboru plní okresní lidová knihovna též funkci knihovny místní. Místní lidová knihovna může být zřízena, pokud je to účelné, též jako organizační složka osvětového zařízení místního národního výboru.“⁷⁴ Paragraf 7 řešil řízení a koordinaci jednotné soustavy knihoven a měl dvě části. První část se věnovala plánovitému rozvoji knihoven a orgánům, které je stanoví. Druhá část řešila kontrolu knihoven a jejich činnosti. „Ve spolupráci s příslušnými úřady, organizacemi a institucemi národní výbory sledují a s výjimkou ústředně řízených knihoven kontrolují činnosti knihoven jednotné soustavy ve svém obvodu.“⁷⁵ Paragraf 8 řešil orgány, které se zabývaly ústředním řízením a kontrolou knihoven jednotné soustavy. Paragraf 9 byl rozdělen na dvě části. První část se zabývala knihovnickou radou a jejím sestavením a druhá část krajskými a okresními komisemi. Pracovníkům knihoven byl věnován paragraf 10, který byl rozdělen do tří částí. V první části byly definovány povinnosti knihovníka. „Knihovník v lidově demokratickém státě plní významné politickovýchovné poslání a musí mít proto potřebnou politickou i odbornou kvalifikaci. Jeho povinností je zejména iniciativně získávat nové čtenáře, individuálně o čtenáře pečovat a všemi způsoby práce s knihou napomáhat ke zvýšení politického uvědomění a k uspokojování stále rostoucích potřeb občanů při prohlubování jejich všeobecného i odborného vzdělání a kulturního rozhledu.“⁷⁶ Druhý odstavce se zabýval potřebnou kvalifikací knihovníků, kterou měl stanovit příslušný orgán. A poslední odstavce řešil krajskou a okresní knihovnickou radu jako poradní a koordinační orgán. Paragraf 11 se zabýval hmotným zajištěním knihoven. „Úřady, organizace a instituce, které zřizují a řídí knihovny, zajišťují, aby

---

⁷³ Zákon ze dne 9. července 1959 č. 53/1959 Sb. jednotné soustavě knihoven - § 3 (1).

⁷⁴ Tamtéž - § 6 (2).

⁷⁵ Tamtéž - § 7 (2).

⁷⁶ Tamtéž - § 10 (1).

knihovny byly umístěny v budovách (místnostech) přiměřených rozsahu knihovních sbírek, úkolům a významu knihoven a poskytují jim potřebné vybavení a prostředky na doplňování knihovních sbírek, na provoz knihoven a jejich další rozvoj.⁷⁷ Paragrafy 12, 13 a 14 tvořily ustanovení závěrečné, které se týkalo zejména formalit. Provádění zákona bylo dále regulováno dalšími výnosy.⁷⁸

3.2.2 Vyhláška ministerstva školství a kultury

Některá ustanovení Zákona o jednotné soustavě knihoven podrobněji rozvedla *Vyhláška ministerstva školství a kultury č. 51/1963 Sb. ze dne 25. června 1963 o evidenci knihoven jednotné soustavy, o meziknihovní výpůjční službě a o přednostním právu knihoven při získávání literatury, časopisů a jiných sbírkových materiálů*. První část vyhlášky se věnovala evidenci knihoven, které se musely evidovat na příslušných úřadech. Poté měla být vytvořena kartotéka knihoven, jenž se měla udržovat stále aktuální. Část druhá stanovovala pravidla meziknihovní výpůjční služby. Třetí část byla velmi důležitá a řešila přednostní právo knihoven při získávání literatury a jiných dokumentů. A v poslední části byla pouze sdělení, že tato vyhláška nabývá účinnosti dnem vyhlášení.⁷⁹

3.3 Srovnání prvního a druhého knihovního zákona

Zatímco u prvního zákona se projevovala jeho nestrannost, druhý knihovní zákon vědomě stranil socialistické politice a myšlenkám.⁸⁰ Funkce knihoven spočívala zejména v politické výchově obyvatel, která byla zaměřena na podporu politiky komunistické strany a propagaci socialistické literatury, za účelem šíření a prohlubování socialistického smýšlení člověka.⁸¹ Dále zatímco první zákon podrobně řešil pouze jednu síť knihoven, druhý zákon řešil celou soustavu knihoven a mnohem podrobněji se zabýval postavením a prací knihovníka.⁸²

⁷⁷ Zákon ze dne 9. července 1959 č. 53/1959 Sb. jednotné soustavě knihoven - § 11.

⁷⁸ Zákon ze dne 9. července 1959 č. 53/1959 Sb. jednotné soustavě knihoven.

⁷⁹ Vyhláška ministerstva školství a kultury č. 51/1963 Sb. ze dne 25. června 1963.

⁸⁰ Zákon ze dne 9. července 1959 č. 53/1959 Sb. jednotné soustavě knihoven.

⁸¹ ŠÍR, Stanislav a kol. *Metodický návod*, s. 5.

⁸² Zákon ze dne 9. července 1959 č. 53/1959 Sb. jednotné soustavě knihoven.

3.4 Zákon v praxi

Uplatňování knihovního zákona se projevilo jak prověrkami fondů knihoven, tak omezováním až vyloučením literatury ze západu, v personálním obsazení i v samotné práci se čtenáři.⁸³ „Ústřední řízení a kontrola knihoven jednotné soustavy přísluší ústředním úřadům a orgánům...“⁸⁴ „Knihovník v lidově-demokratickém státě plní významné politickovýchovné poslání, a musí mít proto potřebnou politickou i odbornou kvalifikaci. Jeho povinností je zejména iniciativně získávat nové čtenáře, individuálně o čtenáře pečovat...“⁸⁵

Zákon o jednotné soustavě knihoven po krátkém čase přinesl výsledky. Fondy téměř 14 000 lidových knihoven dosáhly v roce 1960 přes 20 milionů svazků. Tyto knihovny půjčily více než 1,6 milionu čtenářům přes 38,5 milionu svazků a uspořádaly pro čtenáře na 45 tisíc osvětových akcí. Čtrnáct státních knihoven mělo na konci roku 1960 zpracováno téměř 8,5 milionu svazků a mělo více než 100 tisíc čtenářů, kteří si vypůjčili přes 2 miliony svazků. Zhruba 1 290 vysokoškolských knihoven s více než 5 miliony svazky půjčilo v roce 1960 přes 1,6 milionu knih a dokumentů.⁸⁶

3.4.1 Normalizace

Během normalizace byly opět sestaveny seznamy libri prohibiti a čistky probíhaly velmi důkladně. Hodně knih bylo zničeno a mnoho knihovníků se nesmělo věnovat své profesi.⁸⁷ Během tohoto období byl v knihovnách poměrně úzký výběr literatury, a tak se zakázaná literatura začala šířit tzv. samizdatem.⁸⁸

3.4.2 Změny v charakteru služeb knihoven

V 80. letech docházelo ke změně charakteru služeb knihoven, s vývojem vědy a nárůstem informací se snižovala schopnost jednotlivých čtenářů orientovat se

⁸³ SOUČKOVÁ, Alena. Knihovnické paragrafy, s. 14-20.

⁸⁴ Zákon ze dne 9. července 1959 č. 53/1959 Sb. jednotné soustavě knihoven - § 8.

⁸⁵ Zákon ze dne 9. července 1959 č. 53/1959 Sb. jednotné soustavě knihoven - § 10.

⁸⁶ NOVOTNÝ, František. *Československé knihovnické zákonodárství*, s. 81, 82.

⁸⁷ SEDLÁK, Jiří. Knihovníci za totality [online].

⁸⁸ Období normalizace, vznik disidentů: TOTALITA [online].

v množství existující, nově vydávané literatury a informačních pramenů. To s sebou neslo zvyšování podílu požadavků na zprostředkování literatury formulovaných jako rešeršní zadání. Proto do obvyklého schématu služeb začaly vstupovat rešeršní činnosti a reprografické zprostředkování,⁸⁹ které dnes jsou považovány za samozřejmé a pamatuje na ně i současný knihovní zákon – paragraf 4.⁹⁰

3.4.3 Konec platnosti zákona

V roce 1989 proběhla sametová revoluce, která vedla k pádu komunistického režimu a zřízení demokratických principů. S érou komunistické totality skončila i éra zákona o jednotné soustavě knihoven.⁹¹

---

⁸⁹ VELINSKÝ, Mirko a VAVŘÍK, Ondřej. *Prognóza rozvoje české a slovenské kultury*, s. 12.

⁹⁰ Zákon 257/2001 Sb. ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon) - § 4.

⁹¹ ČAPKA, František. *Dějiny zemí Koruny české v datech*, s. 558,559.

4 TŘETÍ KNIHOVNÍ ZÁKON

4.1 Cesta k zákonu

Sociální změny po roce 1989 se staly základem demokratizace českého knihovnictví. Jednotná soustava knihoven se postupně rozpadla a velká část zákona přestala platit. Byla vrácena prohibiční literatura, uvolněna ediční činnost, rozšířil se profil knihovních fondů a změny nastaly i v oblasti knihovnického vzdělání. Základním znakem demokratizace byl rovný přístup k fondům a informacím. Služby knihoven se rozšiřovaly - poskytování netradičních fondů, zavádění doplňkových služeb a využívání databází. Klád se důraz na meziknihovní spolupráci, automatizované systémy a databázová centra. K tomuto bylo nutné sjednocení pravidel a norem, ale také kvalitní informační prostředí.⁹²

Vznik nového zákona byl nutností, protože zákon o jednotné soustavě knihoven vycházel z naprosto odlišných společenských podmínek. Se změnou společenských podmínek a přijetím nových zákonů, které upravují sféru státní správy, se tento zákon dostal do rozporu s novými zákony. Dále také nepostihoval informační funkce veřejných knihoven, které jsou nyní možné díky novým technologiím. Tedy bylo nutné ho zrušit jako nevyhovující současné společenské situaci a technologickému vývoji.⁹³

Začalo se s přípravou nového knihovního zákona. Ten měl vycházet z dosavadní knihovní legislativy, ale také ze zkušeností jiných vyspělých zemí. Nový zákon měl zajistit maximální pokrytí knihovnických a informačních služeb pro společnost. V roce 1998 byla připravena koncepce *Strategie knihoven 1999-2003*. Tato koncepce shrnovala hlavní problémové okruhy českého knihovnictví, navrhovala způsob jejich řešení a úpravy a určovala odpovědnost za plnění stanovených úkolů. Koncepce vycházela se ze současného stavu knihovnictví a programů Evropské unie a UNESCO.⁹⁴

---

⁹² SOUČKOVÁ, Alena. Knihovnické paragrafy, s. 17.

⁹³ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o veřejných knihovnách - I. Zhodnocení platného právního stavu [online].

⁹⁴ SOUČKOVÁ, Alena. Knihovnické paragrafy, s. 18

4.2 Přijetí zákona

V 90. letech se začalo usilovat o nový zákon, vzniklo několik návrhů, ale až v roce 2000 začalo na ministerstvu kultury vznikat jeho znění. Bohužel k tomuto návrhu nebyl přizván žádný knihovník. Poté byl návrh *zákona o veřejných knihovnických a informačních službách* předložen k připomínkování a dne 29. června 2001 schválen.⁹⁵

Zákon 257/2001 Sb. o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb vychází z několika hlavních principů: neomezený a rovný přístup všech občanů k informacím; nezávislost na náboženských, politických a jiných sociálních vlivech; princip nezávislého financování z veřejných zdrojů. Zákon pouze vytváří legislativní podmínky pro vznik a fungování knihoven, zavazuje stát k finanční spoluúčasti knihoven a snaží se o dosažení ideální situace, aby byly všude na našem území poskytovány knihovnické a informační služby ve stejné kvalitě. Zákon platí pro každou knihovnu i další subjekty, které poskytují veřejné knihovnické a informační služby a jsou v systému evidence knihoven (s výjimkou knihoven provozovaných na základě živnostenského oprávnění).⁹⁶

4.2.1 Zákon 257/2001 Sb. ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon)

Pozn.: knihovní zákon se zapracováním všech novel přijatých do dubna 2012

Paragrafy 1, 2 a 3 vymezují co je předmětem úprav, základní pojmy v zákoně a popisují systém knihoven. Paragraf 4 definuje knihovnické a informační služby. „Veřejné knihovnické a informační služby spočívají ve zpřístupňování knihovních dokumentů z knihovního fondu knihovny nebo prostřednictvím meziknihovních služeb z knihovního fondu jiné knihovny; v poskytování ústních bibliografických, referenčních a faktografických informací a rešerší; ve zprostředkování informací z vnějších informačních zdrojů, zejména informací ze státní správy a samosprávy; v umožnění přístupu k informacím na internetu, ke kterým má knihovna bezplatný přístup.“⁹⁷

⁹⁵ Celbová, Iva. Návrh knihovnického zákona - o nás bez nás [online].

⁹⁶ SOUČKOVÁ, Alena. Knihovnické paragrafy, s. 14-20.

⁹⁷ Zákon 257/2001 Sb. ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon) - § 4 (1).

Knihovny jsou tyto služby povinny poskytovat bezplatně, mohou poskytovat ještě další služby (např. zpřístupňování zvukových záznamů, kulturní a vzdělávací akce a jiné). Paragrafy 5 až 8 se věnují evidenci knihoven. Evidence knihoven je veřejně přístupná a návrh na zápis do evidence podává provozovatel knihovny. Pokud zařízení splňují všechny podmínky, ministerstvo kultury ČR je zapíše do evidence knihoven. Existence knihoven, které nejsou evidovány, je také možná, ale tyto knihovny přichází o veškeré výhody a finanční podporu. Paragrafy 9 až 13 vymezují druhy knihoven. Věnují se Národní knihovně, Knihovně a tiskárně pro nevidomé K. E. Macana a Moravské zemské knihovně v Brně. Dále jsou tu definovány knihovny krajské, základní a specializované. Paragraf 14 se věnuje podrobně meziknihovní službě, právu a povinnosti zprostředkovat požadovaný knihovní dokument v rámci meziknihovní výpůjční služby. „Náležitosti žádosti o zprostředkování knihovního dokumentu stanoví prováděcí právní předpis.“⁹⁸ Knihovnám mohou být poskytnuty dotace na různé účely. Ty rozvádí paragraf 15 a vládní nařízení stanovuje pravidla poskytování dotací. Paragraf 16 se zabývá revizí knihovního fondu, kde je stanoveno v jakém časovém horizontu je nutné provádět revizi. „Provozovatel knihovny musí vést evidenci knihovního fondu. Evidence knihovního fondu musí umožňovat kontrolu jednotlivých záznamů a zaručovat jejich nezaměnitelnost.“⁹⁹ Podrobnosti o vedení evidence stanovuje prováděcí právní předpis. Paragrafy 17 až 18 zahrnují vyřazování knihovních dokumentů, kde je rozvedeno, jaké dokumenty je možné vyřadit a jak má samotný postup vyřazování probíhat. Dále je tu také v krátkosti definována ochrana knihovního fondu. Paragrafy 19 až 21 se týkají sankcí. Pokud ministerstvo zjistí, že provozovatel knihovny porušil uložené povinnosti, stanoví mu odpovídající lhůtu k jejich odstranění. Pokud nedostatky nejsou odstraněny, ministerstvo má právo na uložení pokuty. Paragraf 22, 23 a 24 tvoří zmocňovací ustanovení, společná, přechodná a závěrečná ustanovení a zrušovací ustanovení. Poslední 25. paragraf stanovuje den nabytí účinnosti.¹⁰⁰

V roce 2004 proběhla první změna knihovního zákona. *Zákon, kterým se mění zákon č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům (zákon o rozpočtovém určení daní), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.* Tato změna se dotkla

⁹⁸ Zákon 257/2001 Sb. ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon) - § 14 (6)

⁹⁹ Tamtéž - § 16 (1).

¹⁰⁰ Zákon 257/2001 Sb. ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon).

paragrafu 9 a 11. V paragrafu 9 bylo doplněno, že Národní knihovna zabezpečuje celostátní koordinaci regionálních funkcí a vyhodnocuje jejich plnění. V paragrafu 11 bylo doplněno, že regionální funkce zajišťuje kraj ze svého rozpočtu.¹⁰¹ V roce 2006 proběhla další změna knihovního zákona. *Zákon ze dne 24. května 2006, kterým se mění zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), ve znění zákona č. 1/2005 Sb.* Byl upraven paragraf 3 o systému knihoven a paragraf 4 o veřejných knihovnických a informačních službách, část první a třetí.¹⁰²

4.2.2 Prováděcí vyhlášky, vládní nařízení a usnesení

Některé aktivity a funkce knihoven nebo s ní související činnosti, navazující na knihovní zákon, podrobně upravují další dokumenty.

V únoru 2002 byla vydána *Vyhláška Ministerstva kultury k provedení zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb*. Vyhláška obsahuje 9 paragrafů. Upravuje náležitosti žádosti o zprostředkování knihovního dokumentu, povinnost k zajištění mezinárodní meziknihovní výpůjční služby, vedení evidence knihovního fondu, podrobně se zabývá přírůstkovým a úbytkovým seznamem a náležitostmi při zápisu výsledků revize knihovního fondu.¹⁰³

Dne 29. května 2002 bylo vydáno a později upraveno *Platné znění nařízení vlády č. 288/2002 Sb., kterým se stanoví pravidla poskytování dotací na podporu knihoven ve znění nařízení vlády č. 235/2005 Sb. a nařízení vlády č. 113/2013 Sb.* Nařízení vlády upravuje paragraf 15. Dotaci lze poskytnout pouze knihovnám zapsaným do evidence knihoven. Je zde rozvedeno, jaké náležitosti musí žádost o poskytnutí

¹⁰¹ Zákon, kterým se mění zákon č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům (zákon o rozpočtovém určení daní), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, část pátá – změna knihovního zákona.

¹⁰² Zákon, kterým se mění zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), ve znění zákona č. 1/2005 Sb.

¹⁰³ Vyhláška Ministerstva kultury k provedení zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb.

dotace obsahovat a dle kterých kritérií se žádosti hodnotí. Dále je podrobně popsáno, jaké druhy dotací knihovnám ministerstvo kultury ČR poskytuje.¹⁰⁴

Dne 16. března 2012 byl vydán dokument *Státní podpora č. SA.35529 (2012/N) - Česká republika - Digitalizace knihovních fondů*. Právním základem tohoto opatření je *usnesení vlády České republiky ze dne 26. června 2012 č. 463 o nařízení vlády, kterým se mění nařízení vlády č. 288/2002 Sb., kterým se stanoví pravidla poskytování dotací na podporu knihoven*. Cílem tohoto opatření je podpora a snaha o zachování kulturního dědictví a ochrana knihovního fondu. Dotace může být udělena na digitalizaci a zpřístupnění knihovních katalogů v elektronické podobě, vytváření kooperačních systémů knihoven, financování komunitní činnosti knihoven a poskytování služeb občanům, kterým hrozí sociální vyloučení. Digitalizace se týká zejména knihovních dokumentů, které jsou volnými díly, tedy se na ně neuplatňuje autorský zákon či jiná majetková práva.¹⁰⁵

Dne 16. ledna 2002 vyšlo usnesení vlády ČR č. 68, o *Programu podpory zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven*. Tento program má čtyři části. V první části jsou definovány cíle programu, které se týkají zejména dobré dostupnosti, kvalitních a na stejné úrovni poskytovaných knihovnických a informačních služeb, efektivního využití financí, dotací a vzdělávání pracovníků. V druhé části je pojednáno o způsobu rozdělování dotací z Programu. Třetí část je o poskytování a podmínkách použití dotace. Čtvrtou částí jsou standardy pro výkon regionálních funkcí. Tato část je ještě dále rozdělena na tři části. Poradenská a konzultační činnost, plány, rozborů; Statistika; Vzdělávání knihovníků, semináře, porady.¹⁰⁶

V březnu roku 2002 byly ministerstvem kultury ČR vydány *Stanovy a jednací řád Ústřední knihovnické rady České republiky*. Stanovy obsahují pět článků. Článek první definuje Ústřední knihovnickou radu (dále jen rada), funkce jednotlivých členů a pravidla jejich zvolení. Článek druhý obsahuje kompetence rady. Článek třetí upravuje náležitosti týkající se zasedání rady. Další článek se týká zápisu ze zasedání rady. A poslední článek řeší cestovní náklady členů rady.¹⁰⁷

¹⁰⁴ Platné znění nařízení vlády č. 288/2002 Sb., kterým se stanoví pravidla poskytování dotací na podporu knihoven.

¹⁰⁵ Státní podpora č. SA.35529 (2012/N) – Česká republika. Digitalizace knihovních fondů [online].

¹⁰⁶ Program podpory zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven [online].

¹⁰⁷ Stanovy a jednací řád Ústřední knihovnické rady České republiky [online].

4.2.3 Koncepce a vize

První koncepčním materiálem vydaným v České republice bylo *Usnesení vlády České republiky ze dne 7. července 2004 č. 679 o Koncepti rozvoje knihoven v České republice na léta 2004 až 2010*. Cílem koncepce je podpora rozvoje knihoven a rovný přístup ke kvalitním veřejným knihovnickým informačním službám (dále jen VKIS). Jsou zde shrnuty hlavní problémy českého knihovnictví, návrhy jejich řešení a určení odpovědnosti za plnění daných úkolů. Je zde shrnut a zhodnocen stav našeho současného knihovnictví, slabé a silné stránky. Tento program určoval zaměření českého knihovnictví na dalších pět let.¹⁰⁸

Dne 11. ledna 2012 bylo schváleno *Usnesení vlády České republiky č. 28, o Koncepti rozvoje knihoven v České republice na léta 2011 až 2015 včetně internetizace knihoven*. Tuto koncepci nejlépe vyjadřuje citace: „Klient říká: ‚V krásné, přívětivé a pohodlné knihovně rychle obsloužen příjemným, kvalifikovaným, očividně spokojeným a motivovaným personálem nebo z pohodlí domova bez ohledu na národnost či handicap, v kteroukoliv denní či noční dobu získám bezplatně požadovanou kvalitní službu“.¹⁰⁹ Základním podkladem pro tuto koncepci se stala *Státní kulturní politika na léta 2009-2014*. Hlavními body jsou digitalizace knihovních fondů, ochrana a zpřístupnění kulturního dědictví, přístup k informačním zdrojům a službám knihoven, podpora vzdělávání a čtenářské gramotnosti, rovný přístup ke službám knihoven, kvalita, efektivita a marketing služeb knihoven a rozvoj lidských zdrojů. Cílem je vytvořit podmínky pro komplexní služby knihoven v reálném i digitálním prostoru. Koncepce se nejvíce zaměřuje na informační a komunikační technologie, tak aby byly veřejnosti dostupné zdroje, informace a služby, které nabízí knihovny ČR, nezávisle na místě, kde se lidé vyskytují. Součástí koncepce je *Projekt internetizace knihoven (PIK)*, který je v knihovnách zaváděn již od roku 2004 a informace o jeho průběhu. Cílem tohoto projektu je zejména umožnit dosažitelnost informačních zdrojů pomocí dálkového přístupu, vnitřní komunikace sítě poboček knihoven a podpory počítačové gramotnosti. Tento program nejvíce využívají kraje Moravskoslezský, Karlovarský a

¹⁰⁸ Usnesení vlády České republiky ze dne 7. července 2004 č. 679 o Koncepti rozvoje knihoven v České republice na léta 2004 až 2010, s. 2,3,15.

¹⁰⁹ Usnesení vlády České republiky ze dne 11. ledna 2012 č. 28, o Koncepti rozvoje knihoven v České republice na léta 2011 až 2015 včetně internetizace knihoven, s. 5.

Jihočeský a nejméně kraje Pardubický a Vysočina. Díky tomuto projektu je připojeno 3 224 knihoven.¹¹⁰

4.2.4 Srovnání druhého a současného knihovního zákona

Zákon č. 53/1959 Sb., o jednotné soustavě knihoven vychází ze zásady centrálního řízení všech oblastí státu a tedy i centrálního řízení knihoven. Základem jednotné soustavy jsou knihovny lidové a funkcí knihoven je ideologické působení na čtenáře.¹¹¹ *Zákon č.257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb* pouze upravuje systém knihoven, které poskytují VKIS a podmínky jejich poskytování. Současný knihovní zákon také vyžaduje registraci v evidenci ministerstva kultury (dále jen MK) pro všechny knihovny, které pracují v jeho systému. Tedy současný zákon dává větší prostor samotným knihovnám a vynechává ideologické působení na čtenáře.¹¹²

4.3 Zákon v praxi

4.3.1 Stav knihovnických a informačních služeb v letech 2001 až 2004

V roce 2004 bylo v evidenci knihoven MK zaznamenáno 6 014 knihoven. Roku 2001 v souvislosti se vznikem krajů započal proces, kdy v každém kraji vznikla krajská knihovna. MK zajistilo pro krajské knihovny celostátní povinný výtisk periodické produkce a regionální povinný výtisk neperiodik. Krajské knihovny jsou hlavním garantem dostupnosti VKIS v příslušném kraji. Služby, které krajské knihovny poskytují, jsou ale na velmi odlišné úrovni vzhledem k službám v předchozích letech. Celkový počet knihoven v obcích je přes 6 000. Došlo k nárůstu čtenářů a výpůjček v knihovnách. Knihovny byly vybavovány výpočetní technikou a napojovány na internet. Právě informační technologie měly velký vliv na proměnu jejich společenské funkce. V knihovnách byly automatizovány jak knihovnické procesy, tak katalogy. Ale v důsledku společenské a ekonomické změny společnosti došlo k jisté stagnaci

¹¹⁰ Usnesení vlády České republiky ze dne 11. ledna 2012 č. 28, o Koncepci rozvoje knihoven v České republice na léta 2011 až 2015 včetně internetizace knihoven, s. 2,5,12-33, 38-41.

¹¹¹ Zákon ze dne 9. července 1959 č. 53/1959 Sb. jednotné soustavě knihoven.

¹¹² Zákon 257/2001 Sb. ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon).

knihovnických služeb. Z finančních důvodů bylo omezeno doplňování knihovních fondů a byla potlačena ediční činnost. Knihovny nemohly dostatečně zabezpečit ochranu knihovního fondu, odkládaly stavební úpravy a minimalizovaly odpisy. Problémem se staly i nízké platy knihovních pracovníků. S tím byl spojen i zánik některých poboček, zvýšení čtenářských poplatků, snižování počtu zaměstnanců a jiné.¹¹³

„Významnou součástí systému knihoven jsou specializované knihovny, které vykonávající koordinační, odborné, informační, vzdělávací, analytické, výzkumné, metodické a poradenské činnosti pro knihovny v rámci své specializace“¹¹⁴. Mezi ně řadíme např. vysokoškolské knihovny. V roce 2001 byl zaznamenán 50% nárůst knihovních fondů oproti roku 1990. Stále větší význam dostávaly zejména elektronické informační zdroje. Tyto zdroje byly získávány hlavně díky programu *Informační zdroje pro výzkum a vývoj*. Bylo postaveno několik nových budov vysokoškolských knihoven a rozvoj technické vybavenosti byl podpořen grantovými projekty. Největším problémem bylo personální zajištění, ať už nedostatek zaměstnanců, jejich nevyhovující kvalifikace, či nízké platové ohodnocení. Tento fakt se stal omezujícím činitelem v jejich rozvoji.¹¹⁵

4.3.2 Stav knihovnických a informačních služeb v letech 2005 až 2013

V současné době je veřejnosti k dispozici více než 6 000 knihoven, jejichž služby využívá zhruba 40% dospělé populace, dětí a mládeže. Knihovny svým čtenářům ročně zprostředkují více než 72 mil. knih a jiných dokumentů. Ročně evidují zhruba 22 mil. návštěvníků, kteří využívají digitální a elektronické služby knihoven, od databází až po digitální knihovny. Pozitivním faktem je, že i přes masivní rozšíření internetu, zájem o knihovny neklesá. V současnosti disponujeme velmi rozsáhlou sítí všeobecných a specializovaných knihoven, máme mimořádně kvalitní historické a konzervační fondy a funkční systém koordinace a podpory VKIS obecních knihoven na úrovni kraje. Také je zřejmá vysoká úroveň standardizace procesů zpracování a zpřístupnění knihovních fondů, aktivní využívání informačních technologií

¹¹³ Usnesení vlády České republiky ze dne 7. července 2004 č. 679 o Koncepci rozvoje knihoven v České republice na léta 2004 až 2010 – analýza současného stavu služeb, s. 4-10,12.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 6.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 6,7.

a dobrá dostupnost zahraničních elektronických informačních zdrojů. Dále existují dotační programy, díky kterým je možné knihovny financovat a možnost oborového vzdělávání všech stupňů. Bohužel jsou knihovnami velmi zanedbávány vztahy s veřejností a marketing. Je zde nevyrovnaná úroveň kvality VKIS v rámci oborů a regionů. Stále jsou v knihovnách překážky pro znevýhodněné sociální skupiny občanů. Nevyřešená otázka povinného výtisku u online publikací, obtíže u zajišťování uchování elektronických dokumentů, nejasné autorsko-právní vztahy knihoven v digitálním prostředí. V knihovnách je zaměstnáno velmi málo mladých lidí, což se projevuje vysokým věkovým průměrem a velkou feminizací pracovníků knihoven. Ani v současnosti nejsou knihovny schopné flexibilně reagovat na potřeby uživatelů internetu, ať se jedná o rychlost služeb na internetu či o uživatelsky příjemné prostředí.¹¹⁶

4.3.3 Trendy ve vývoji knihoven

Knihovní fondy se stále rozšiřují a budou narůstat o různé typy zdrojů, dle požadavků uživatelů. Bude stále probíhat masivní digitalizace unikátních knihovních fondů, zpřístupňování dokumentů přímo z katalogu, tzv. open acces. Pravděpodobně bude trendem používání Facebooku, Google books a dalších nástrojů v knihovnách, které se jeví jako životaschopné. V současnosti jsou tištěné a elektronické knihy ve stejném poměru, ale v budoucnu budou pravděpodobně převládat knihy elektronické. S tím úzce souvisí funkce a obsah náplně knihovny. Z knihoven by se měla stát zejména společenská a komunitní centra, která budou občané vyhledávat pro jejich služby, které poskytují. Samozřejmostí by mělo být wifi připojení a cílem je dosažení úplné digitální knihovny. V budoucnu poroste množství šedé literatury a je nutné nejen dořešit, jak se bude zpřístupňovat, ale také jak se bude uchovávat.¹¹⁷

---

¹¹⁶ Usnesení vlády České republiky ze dne 11. ledna 2012 č. 28, o Koncepci rozvoje knihoven v České republice na léta 2011 až 2015 včetně internetizace knihoven, s. 1,2,8-11.

¹¹⁷ FOBEROVÁ, Libuše. Vybrané globální trendy v knihovnictví [online].

5 ZÁVĚR

Moje bakalářské práci je zaměřena na legislativu veřejných knihoven a její vývoj v Československu a České republice, shrnuje informace, týkající se vývoje knihovního zákona v našem státu. Je zde dobře naznačeno, jak změny knihovního zákona úzce souvisely se změnou sociokulturního prostředí a také je tu rozvedena problematika vývoje knihovního zákona do podoby, kterou má dnes.

První knihovnický zákon o veřejných knihovnách obecních, který vznikl s počátkem první republiky, ale byl připravován již za Rakouska-Uherska, měl platnost zhruba 40 let. V tomto zákoně z roku 1919 je třeba vidět zejména normu, která umožnila rozvoj knihoven. To mělo velkou odezvu v zahraničí, kde se o toto téma zajímaly další země. Československé knihovnictví v té době patřilo k nejvyspělejším v oblasti pokrytí na počet obyvatel. Ale druhá světová válka způsobila poškození a stagnaci v celé síti československého knihovnictví.

Druhý knihovní zákon o jednotné soustavě knihoven vznikl v roce 1959 a platil 43 let. Druhý zákon byl uveden v platnost díky změně režimu a společnosti. Jeho myšlenka byla velmi idealistická, ale nebylo možno zákon plně aplikovat. Jako velmi pokrokový se zdál zejména paragraf 3 – právo čtenáře na jakoukoliv knihu z jakékoliv knihovny. Bohužel bylo velmi obtížné ho plnit, kvůli spolupráci mezi různými typy knihoven. Socialistický režim ale také vedl k cenzuře fondu, nutnosti schvalování výběru literatury, která měla být přijata do knihovny a propagaci pouze určité oblasti fondu.

Současný knihovní zákon o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb, vešel v platnost roku 2002, mimo jiné i kvůli společenské změně a technologickému pokroku. Bude pravděpodobně ještě velmi dlouho dostačující, ale již byl dvakrát novelizován a také pravděpodobně ještě několikrát novelizován bude. Všechen další vývoj v této oblasti se odvíjí od současného stavu technologie a rychlého tempa vědeckého pokroku. V současné době je důležité věnovat pozornost zejména programu *Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2011 až 2015 včetně internetizace knihoven* a splnit jeho cíle.

Ze současné knihovní legislativy je zde uvedeno jen to nejnútnejší, co se nejvíce vztahuje k samotnému knihovnímu zákonu, protože je to velmi rozsáhlé téma, které by vystačilo na samostatnou kvalifikační práci.

Téma mé bakalářské práce může být přínosem pro studenty, kteří se zabývají knihovnictvím, protože žádný dostupný materiál zatím dostatečně podrobně tuto problematiku neshrnuje, a tak tato kvalifikační práce může sloužit jako ucelený přehled všech tří knihovních zákonů, které se týkají našeho státu.

6 ZDROJE

Monografie a seriály

- CEJPEK, Jiří. *Československé knihovnictví: poslání a organizace*. Praha : SPN, 1965.
- CEJPEK, Jiří et al. *Dějiny knihoven a knihovnictví*. 2., dopl. vyd. Praha : Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0323-3.
- ČAPKA, František. *Dějiny zemí Koruny české v datech*. Praha : Libri, 1998. ISBN 80-85983-67-2.
- FRIDRICH, František. *Veřejné knihovny obecní v Československu 1919-1929: Knihovní zákon, jeho provádění a výsledky*. Praha : Masarykův lidovýchovný ústav, 1931.
- KÁRNÍK, Zdeněk. *Malé dějiny československé (1867-1939)*. Praha : Dokořán, 2008. ISBN 978-80-7363-146-8.
- NOVOTNÝ, František. *Československé knihovnické zákonodárství: cesta k zákonu a jednotné soustavě knihoven a jeho uskutečňování*. Praha : Orbis, 1962.
- POCH, Josef. *O novou úpravu československého knihovnictví*. Praha: Svaz českých knihovníků. Praha : Klementinum, 1947.
- POKORNÝ, Jiří. *Lidová výchova na přelomu 19. a 20. století*. Praha : Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0508-2.
- SOUČKOVÁ, Alena. Knihovnické paragrafy. *U nás: knihovnicko-informační zpravodaj Královéhradeckého kraje*, 2012, 22(1), s. 14-20. ISSN 0862-9366. Dostupné také z WWW: <http://www.svkhk.cz/SVKHK/u-nas-pdf_archiv/20120110.pdf>.
- ŠÁMAL, Petr. *Soustružníci lidských duší: lidové knihovny a jejich cenzura na počátku padesátých let 20. století (s edicí seznamů zakázaných knih)*. Praha : Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1709-3.
- ŠÍR, Stanislav a kol. *Metodický návod pro přípravu projektování místních, městských a okresních knihoven*. 2. rozš. vyd. Praha : Technické ústředí knihoven, 1980.

VELINSKÝ, Mirko a VAVŘÍK Ondřej. *Prognóza rozvoje české a slovenské kultury do roku 2000: prognóza veřejných knihoven v ČR do roku 2000: předběžná studie*. Praha : [s.n.], 1979.

Elektronické zdroje

BURGETOVÁ, Jarmila. Knihovnické spolky v předmnichovské Československé republice. *Knihovna plus* [online]. 2012, č. 2 [cit. 2014-02-26]. Dostupný z WWW: <<http://knihovna.nkp.cz/knihovnaplus122/burget.htm>>. ISSN 1801-5948.

BURGETOVÁ, Jarmila. K 90. výročí prvního knihovnického zákona. *Knihovna plus* [online]. 2009, č. 2 [cit. 2014-02-26]. Dostupný z WWW: <<http://knihovna.nkp.cz/knihovnaplus92/burget.htm>>. ISSN 1801-5948.

CELBOVÁ, Iva. Návrh knihovnického zákona - o nás bez nás. *Ikaros* [online]. 2000, roč. 4, č. 7 [cit. 27-02-2014]. Dostupný z WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/622>>. ISSN 1212-5075.

Digitalní repozitář PSP. 33. schůze *Národního shromáždění republiky Československé – 9. července 1959. Stenoprotokoly* [online]. © 1995-2013 [cit. 2014-02-26]. Dostupné z WWW: <<http://www.psp.cz/eknih/1954ns/stenprot/033schuz/s033026.htm>>.

FOBEROVÁ, Libuše. Vybrané globální trendy v knihovnictví. *Duha* [online]. 2012, roč. 26, č. 4 [cit. 2014-03-13]. Dostupný z WWW: <<http://duha.mzk.cz/clanky/nektere-globalni-trendy-v-knihovnictvi>>. ISSN 1804-4255.

SEDLÁK, Jiří. Knihovníci za totality. *Duha* [online]. 2010, roč. 24, č. 4 [cit. 2014-02-28]. Dostupný z WWW: <<http://duha.mzk.cz/clanky/knihovnici-za-totality>>. ISSN 1804-4255.

STREIT, Vincenc. Význam knihovnické legislativy. *Knihovnický zpravodaj Vysočina* [online], 2013, roč. 13, č. 3 [cit. 2014-02-26]. ISSN 1213-8231. Dostupné z WWW: <<http://kzv.kkvysociny.cz/default.aspx?id=1633>>.

MARJÁNKO, Bedřich. *Období normalizace, vznik disidentu: TOTALITA* [online]. 2014 [cit. 2014-03-02]. Dostupné z www: <<http://www.totalita.cz/norm/norm.php>>.

Právní předpisy, důvodové zprávy k zákonu, stanovy, metodické pokyny

ČESKO. Ministerstvo kultury. Vyhláška Ministerstva kultury č. 88 z 22. února 2002, k provedení zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb. In: *Sbírka zákonů Česká republika*. 2002, částka 39, s. 1843-1844. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=88/2002&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>

ČESKO. Vláda. Platné znění nařízení vlády č. 288 ze dne 29. května 2002, kterým se stanoví pravidla poskytování dotací na podporu knihoven. In: *Sbírka zákonů Česká republika*. 2002, částka 105, s. 6114-6117. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=288/2002&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

ČESKO. Vláda. Usnesení vlády České republiky č. 28 ze dne 11. ledna 2012, o Koncepti rozvoje knihoven v České republice na léta 2011 až 2015 včetně internetizace knihoven. In: *Věstník vlády pro orgány krajů a orgány obcí*. 2012, roč. 10, částka 2, s. 18. Dostupné také z WWW:< www.mvcr.cz/soubor/vestnik-vlady-02-2012.aspx>

ČESKO. Vláda. Usnesení vlády České republiky č. 679 ze dne 7. července 2004, o Koncepti rozvoje knihoven v České republice na léta 2004 až 2010. In: *Věstník vlády pro orgány krajů a orgány obcí*. 2004, roč. 2, částka 4, s. 212. Dostupné také z WWW: < www.mvcr.cz/soubor/vestniky-pro-kraje-a-obce-2004-vest-4-pdf.aspx>

ČESKO. Zákon č. 1 ze dne 26. prosince 2004, kterým se mění zákon č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům (zákon o rozpočtovém určení daní), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In: *Sbírka zákonů Česká republika*. 2005, částka 1, s. 1-6. Dostupné také z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=1&r=2005>>

ČESKO. Zákon č. 257 ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon). In: *Sbírka zákonů Česká republika*. 2001, částka 98, s. 5683-5687. Dostupné také z WWW:

<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=257/2001&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>

ČESKO. Zákon č. 341 ze dne 24. května 2006, kterým se mění zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), ve znění zákona č. 1/2005 Sb. In: *Sbírka zákonů Česká republika*. 2006, částka 105, s. 4334. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=341/2006&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>

ČESKOSLOVENSKO. Ministerstvo školství a kultury. Vyhláška ministerstva školství a kultury č. 53 ze dne 25. června 1963 o evidenci knihoven jednotné soustavy, o meziknihovní výpůjční službě a o přednostním právu knihoven při získávání literatury, časopisů a jiných sbírkových materiálů. In: *Sbírka zákonů Československé socialistické republiky*. 1963, částka 30, s. 1-4. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=51/1963&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

ČESKOSLOVENSKO. Vláda. Nařízení vlády republiky Československé č. 607 ze dne 5. listopadu 1919, jímž se provádí zákon o veřejných knihovnách obecních ze dne 22. července 1919. In: *Sbírka zákonů a nařízení státu Československého*. 1919, částka 129, s. 937 – 944. Dostupné také z WWW: <http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=03_Leg/01_LegPod/01_index.htm>.

ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 53 ze dne 9. července 1959 o jednotné soustavě knihoven (knihovnický zákon). In: *Sbírka zákonů Republiky československé*. 1959, částka 22, s. 170-174. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=53/1959&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 430 ze dne 22. července 1919 o veřejných knihovnách obecních. In: *Sbírka zákonů a nařízení státu Československého*. 1919, částka 88, s. 572-573. Dostupné také z WWW: <<http://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?type=html&documentId=onrf6mjzge4v6nbtgawta&conversationId=1679048>>.

European Commission. *Státní podpora č. SA.35529 (2012/N) – Česká republika* [online]. 2. 4. 2014 [cit. 2014-03-02]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/246172/246172_1421786_125_2.pdf>.

Ministerstvo kultury. *Metodický pokyn Ministerstva kultury k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky* [online]. 2011 [cit. 2014-03-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.mzk.cz/pro-knihovny/region/legislativa/metodicky-pokyn-ministerstva-kultury-k-zajisteni-vykonu-regionalnich>>.

Národní shromáždění Československé. *Důvodová zpráva k návrhu zákona o povinných knihovnách obecních ze dne 1919* [online]. 2013 [cit. 2014-03-02]. Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1233_00.htm>.

Parlament české republiky. *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o veřejných knihovnách ze dne 2001* [online]. 2014 [cit. 2014-03-02]. Dostupné z WWW: <http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=03_Leg/01_LegPod/ZakonDuvZpr.htm>.

Ústřední knihovnická rada. *Stanovy a jednací řád Ústřední knihovnické rady České republiky* [online]. 2012 [cit. 2014-03-02]. Dostupné z WWW: <<http://ukr.knihovna.cz/stanovy/>>.

7 RESUMÉ

This bachelor thesis deals with the adjustment of public librarianship in the Czechoslovakia and later in the Czech Republic. There will be analysed first library law about public libraries, which was accepted in 1919, including the preparation and operation in practice. In this law is to be considered, especially standard, which permits for further evolution of libraries.

There is also described the second library law about a uniform system of libraries, which was approved in 1959, its practical application and control of librarianship by political regimes. The idea of this law was very idealistic, but it was not possible to apply in full.

The last part of this thesis consists of the current library law about libraries and conditions of public library and information services, which was accepted in 2002. At present, it is important to pay attention to the concept of the development of libraries in the Czech Republic for 2011-2015, including the Internet in Libraries and meet its goals. In the future, it will be necessary to assure that libraries will be farther coveted institutions, accompanying their ability to quickly adapt to changes, which could arise.

In this work it is easy to see how changes in the law library were closely associated with a change in the socio-cultural environment. Detailed is the issue of development of the Library Act in a form that it has today. This thesis summarizes the information concerning the development of the Library Act in Czech and Czechoslovak Republic.

8 PŘÍLOHA

PŘÍLOHA Č. 1 - Zákon 257/2001 Sb. ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon). Pozn.: znění knihovního zákona se zpracováním všech novel přijatých do dubna 2012.¹¹⁸

257/2001 Sb.

ZÁKON

ze dne 29. června 2001

o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb

(knihovní zákon)

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

§ 1

Předmět úpravy

- (1) Tento zákon upravuje systém knihoven poskytujících veřejné knihovnické a informační služby a podmínky jejich provozování.
- (2) Tento zákon se nevztahuje na knihovny provozované na základě živnostenského oprávnění.

§ 2

Vymezení základních pojmů

V tomto zákoně se rozumí

- a) knihovnou zařízením, v němž jsou způsobem zaručujícím rovný přístup všem bez rozdílu poskytovány veřejné knihovnické a informační služby vymezené tímto zákonem, a které je zapsáno v evidenci knihoven,
- b) knihovním dokumentem informační pramen evidovaný jako samostatná jednotka knihovního fondu knihovny,
- c) knihovním fondem organizovaný, soustavně doplňovaný, zpracováváný, ochraňovaný a uchovávaný soubor knihovních dokumentů,

¹¹⁸ ČESKO. Zákon č. 257 ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon). In: *Sbírka zákonů Česká republika*. 2001, částka 98, s. 5683-5687. Dostupné také z WWW:

<http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=03_Leg/01_LegPod/Zakon257.htm&PHPSESSID=5558c93e391ab2ba6aba78eb0c3b12a6>

- d) meziknihovními službami soubor výpůjčních, informačních a reprografických služeb, které mezi sebou uskutečňují knihovny s cílem zpřístupnit svým uživatelům knihovní dokumenty bez ohledu na místo jejich uložení,
- e) historickým fondem knihovní fond sestávající z knihovních dokumentů, které vznikly do roku 1860 nebo mají v daném oboru pro svou jedinečnost historickou hodnotu, popřípadě jiný knihovní fond mající zvláštní historickou a kulturní hodnotu, pokud byl takto vymezen ve statutu knihovny nebo v jiném právním předpisu,
- f) konzervačním fondem knihovní fond sestávající z knihovních dokumentů, které knihovna získala jako příjemce povinného výtisku podle zvláštního právního předpisu,¹⁾
- g) specializovaným fondem knihovní fond sestávající z knihovních dokumentů určitého, zpravidla oborového zaměření,
- h) regionálními funkcemi funkce, v jejichž rámci krajská knihovna a další jí pověřené knihovny poskytují základním knihovnám v kraji především poradenské, vzdělávací a koordinační služby, budují výměnné fondy a zapůjčují výměnné soubory knihovních dokumentů a vykonávají další nezbytné činnosti napomáhající rozvoji knihoven a jejich veřejných knihovnických a informačních služeb,
- i) provozovatelem knihovny fyzická nebo právnická osoba, která svým jménem v knihovně poskytuje veřejné knihovnické a informační služby.

§ 3

Systém knihoven

(1) Systém knihoven tvoří

- a) Národní knihovna České republiky (dále jen "Národní knihovna"), Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana, Moravská zemská knihovna v Brně, zřízené Ministerstvem kultury (dále jen "ministerstvo"),
- b) krajské knihovny, zřízené příslušným orgánem kraje,
- c) základní knihovny, zřízené příslušným orgánem obce,
- d) specializované knihovny.

(2) Knihovny uvedené v odstavci 1 písm. c) a d) mohou být zřizovány i jinými subjekty neuvedenými v odstavci 1.

§ 4

Veřejné knihovnické a informační služby

(1) Veřejné knihovnické a informační služby spočívají

- a) ve zpřístupňování knihovních dokumentů z knihovního fondu knihovny nebo prostřednictvím meziknihovnických služeb z knihovního fondu jiné knihovny,
- b) v poskytování ústních bibliografických, referenčních a faktografických informací a rešerší,
- c) ve zprostředkování informací z vnějších informačních zdrojů, zejména informací ze státní správy a samosprávy,
- d) v umožnění přístupu k informacím na internetu, ke kterým má knihovna bezplatný přístup.

(2) Veřejné knihovnické a informační služby, uvedené v odstavci 1, je provozovatel knihovny povinen poskytovat bezplatně, s výjimkou

a) zpřístupňování knihovních dokumentů z knihovního fondu knihovny, které mají povahu rozmnoženin zvukového či zvukově obrazového záznamu,²⁾

b) zpřístupňování knihovních dokumentů z knihovních fondů jiných knihoven zprostředkováním jejich rozmnoženin v rámci meziknihovních reprografických služeb,

c) zpřístupňování knihovních dokumentů z knihovních fondů knihoven v rámci mezinárodních meziknihovních služeb.

(3) Provozovatel knihovny může poskytovat další služby spočívající zejména

a) v umožnění přístupu k placeným informacím na internetu,

b) v kulturní, výchovné a vzdělávací činnosti,

c) ve vydávání tematických publikací,

d) v poskytování reprografických služeb,

e) v poskytování písemných bibliografických, referenčních a faktografických informací a rešerší.

(4) Provozovatel knihovny je oprávněn požadovat za poskytování knihovnických a informačních služeb, uvedených v odstavci 2 písm. a) až c), a dalších služeb úhradu skutečně vynaložených nákladů.

(5) Provozovatel knihovny je oprávněn požadovat úhradu nákladů vynaložených na administrativní úkony spojené s evidencí uživatelů knihovny.

(6) Provozovatel knihovny je povinen zajistit rovný přístup všem k veřejným knihovnickým a informačním službám a dalším službám poskytovaným knihovnou.

(7) Provozovatel knihovny vydá knihovní řád, v němž stanoví podrobnosti poskytování knihovnických a informačních služeb.

Evidence knihoven

§ 5

(1) Ministerstvo vede evidenci knihoven, která je veřejnosti přístupným informačním systémem.

(2) Návrh na zápis do evidence knihoven (dále jen "návrh") podává provozovatel knihovny.

(3) Návrh obsahuje

a) název nebo obchodní firmu provozovatele, jeho identifikační číslo osoby, sídlo, předmět činnosti a právní formu, je-li provozovatelem knihovny právnická osoba,

b) jméno, příjmení a datum narození provozovatele, jeho identifikační číslo osoby, bylo-li přiděleno, a místo jeho trvalého pobytu, je-li provozovatelem knihovny fyzická osoba,

c) adresu, název a druh knihovny (§ 9 až 13), popřípadě její specializaci.

(4) K návrhu se připojí knihovní řád.

(5) Je-li provozovatelem knihovny právnická osoba, která se zapisuje do veřejného seznamu podle zvláštního právního předpisu,³⁾ je provozovatel povinen k žádosti přiložit rovněž výpis z tohoto veřejného seznamu, který nesmí být starší 60 dnů. Je-li provozovatelem knihovny příspěvková organizace,⁴⁾ nebo provozuje-li stát nebo územní samosprávný celek knihovnu prostřednictvím své organizační složky, je provozovatel povinen k žádosti přiložit zřizovací listinu, popřípadě statut příspěvkové organizace nebo organizační složky.

(6) Není-li návrh úplný, vyzve ministerstvo provozovatele, aby návrh doplnil do 15 dnů ode dne doručení výzvy, a upozorní ho, že nebude-li tato lhůta dodržena, ministerstvo návrh odloží.

§ 6

(1) Poskytuje-li zařízení způsobem zaručujícím rovný přístup všem veřejné knihovnické a informační služby vymezené tímto zákonem, ministerstvo je zapíše do evidence knihoven. Osvědčení o provedeném zápisu ministerstvo vydá jejímu provozovateli do 15 dnů ode dne doručení úplného návrhu.

(2) Neposkytuje-li zařízení způsobem zaručujícím rovný přístup všem veřejné knihovnické a informační služby vymezené tímto zákonem, ministerstvo návrh zamítne.

§ 7

(1) Provozovatel knihovny je povinen písemně oznámit ministerstvu každou změnu údajů evidovaných v evidenci knihoven, a to nejpozději do 30 dnů ode dne, kdy ke změně došlo.

(2) Ministerstvo provede změnu zápisu v evidenci knihoven do 30 dnů od doručení oznámení a o této změně do 30 dnů ode dne doručení oznámení vydá osvědčení.

§ 8

(1) Ministerstvo z vlastního nebo jiného podnětu rozhodnutím zruší zápis v evidenci knihoven, pokud knihovna přestane splňovat znaky knihovny podle § 2 písm. a).

(2) Ministerstvo rozhodnutím zruší zápis v evidenci knihoven rovněž na základě oznámení provozovatele o ukončení provozování knihovny.

(3) V rozhodnutí podle odstavců 1 a 2 ministerstvo stanoví datum, k němuž se zápis do evidence knihoven ruší.

Druhy knihoven

§ 9

Národní knihovna

(1) Národní knihovna je knihovnou s univerzálním knihovním fondem doplněným specializovanými fondy. Národní knihovna trvale uchovává konzervační fond a historický fond.

(2) Národní knihovna je centrem systému knihoven. V systému knihoven vykonává koordinační, odborné, informační, vzdělávací, analytické, výzkumné, standardizační, metodické a poradenské činnosti, v jejichž rámci zejména

a) formou souborného katalogu zpracovává evidenci knihovních dokumentů v knihovních fondech knihoven na území České republiky, kterou zpřístupňuje knihovnám,

b) zpracovává národní bibliografii a zabezpečuje koordinaci národního bibliografického systému,

c) plní funkci národní agentury pro mezinárodní standardní číslování knih a hudebnin,

d) plní funkci národního centra meziknihovních služeb České republiky,

e) plní funkci národního centra mezinárodní výměny oficiálních publikací,⁵⁾

f) zastupuje knihovny systému knihoven při jednání s kolektivními správci autorských práv ve věci úhrady odměn za užití předmětů ochrany podle zvláštního právního předpisu⁶⁾ a provádí úhradu odměn za jejich půjčování,

g) zabezpečuje celostátní koordinaci regionálních funkcí a vyhodnocuje jejich plnění.

§ 10

Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana a Moravská zemská knihovna v Brně

(1) Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana je knihovnou s univerzálním knihovním fondem; trvale uchovává konzervační fond a historický fond.

(2) Moravská zemská knihovna v Brně je knihovnou s univerzálním knihovním fondem, případně doplněným specializovanými fondy; trvale uchovává konzervační fond a historický fond. Plní funkci krajské knihovny v Jihomoravském kraji.

§ 11

Krajská knihovna

(1) Krajská knihovna je knihovnou s univerzálním knihovním fondem, případně doplněným specializovanými fondy. Krajská knihovna trvale uchovává konzervační fond a historický fond.

(2) Krajská knihovna je součástí systému knihoven vykonávající koordinační, odborné, informační, vzdělávací, analytické, výzkumné, metodické a poradenské činnosti, v jejichž rámci též

a) spolupracuje s Národní knihovnou při zpracování národní bibliografie a při zpracování souborného katalogu,

b) zpracovává a zpřístupňuje regionální informační databáze a zabezpečuje koordinaci krajského bibliografického systému,

c) je krajským centrem meziknihovních služeb,

d) spolupracuje s knihovnami v kraji při zavádění nových technologií v oblasti zajištění veřejných knihovnických a informačních služeb.

(3) Krajská knihovna plní a koordinuje plnění regionálních funkcí vybraných základních knihoven v kraji. Smlouva o přenesení regionálních funkcí na vybrané základní knihovny musí mít písemnou formu. Plnění regionálních funkcí a jeho koordinaci zajišťuje kraj z peněžních prostředků svého rozpočtu.

(4) Plní-li krajská knihovna v místě svého sídla i funkci základní knihovny, podílí se na zajištění této funkce obec.

§ 12

Základní knihovna

(1) Základní knihovna je knihovnou s univerzálním knihovním fondem nebo se specializovaným knihovním fondem.

(2) Základní knihovna je součástí systému knihoven vykonávající informační, kulturní a vzdělávací činnosti.

§ 13

Specializovaná knihovna

(1) Specializovaná knihovna je knihovnou se specializovaným knihovním fondem.

(2) Specializovaná knihovna je součástí systému knihoven vykonávající koordinační, odborné, informační, vzdělávací, analytické, výzkumné, metodické a poradenské činnosti, v jejichž rámci zejména

- a) spolupracuje s Národní knihovnou při zpracování národní bibliografie a při zpracování souborného katalogu,
- b) zpracovává a zpřístupňuje tematické a oborové bibliografie a databáze,
- c) ve spolupráci s Národní knihovnou plní funkci centra meziknihovnických služeb v oblasti své specializace,
- d) spolupracuje s knihovnami v oblasti své specializace při zavádění nových technologií v oblasti zajištění veřejných knihovnických a informačních služeb.

§ 14

Meziknihovní služby

- (1) Pokud v knihovním fondu knihovny není knihovní dokument, jehož zpřístupnění si její uživatel vyžádal, má provozovatel této knihovny (dále jen "žádající knihovna") povinnost v rámci meziknihovnických služeb požádat provozovatele jiné knihovny o zprostředkování tohoto knihovního dokumentu, popřípadě o poskytnutí informace o něm (dále jen "dožádaná knihovna").
- (2) Dožádaná knihovna je povinna žádající knihovně pro jejího uživatele knihovní dokument ze svého knihovního fondu zprostředkovat tak, že požadovaný knihovní dokument žádající knihovně zapůjčí nebo jí poskytne jeho kopii, popřípadě jí poskytne informace, kde se požadovaný knihovní dokument nalézá.
- (3) Pokud je žádost o zprostředkování knihovního dokumentu vyřízena jeho zapůjčením, je žádající knihovna povinna vrátit zapůjčený knihovní dokument dožádané knihovně v dohodnuté lhůtě a odpovídajícím stavu. Po dobu výpůjčky knihovního dokumentu nese odpovědnost za jeho poškození nebo ztrátu.
- (4) Meziknihovní výpůjční a informační služby je knihovna povinna poskytovat bezplatně. Za poskytnutí kopie knihovního dokumentu v rámci meziknihovnických reprografických služeb může dožádaná knihovna požadovat úhradu vynaložených nákladů. Provozovatelé knihoven mohou požadovat úhradu nákladů na dopravu knihovního dokumentu.
- (5) Provozovatel knihovny je povinen vést evidenci meziknihovnických služeb, které poskytl.
- (6) Náležitosti žádosti o zprostředkování knihovního dokumentu stanoví prováděcí právní předpis. Prováděcí právní předpis určí, kteří provozovatelé knihoven jsou povinni předávat žádosti o zprostředkování knihovního dokumentu v rámci meziknihovnických služeb zahraničním knihovnám, popřípadě poskytnout provozovateli knihovny účastníci se mezinárodní meziknihovnické služby metodickou pomoc.

§ 15

Podpora knihoven

- (1) Provozovateli knihovny mohou být z peněžních prostředků státního rozpočtu, státních finančních aktiv nebo Národního fondu poskytnuty podle zvláštního zákona ⁷⁾ účelově určené dotace zejména na
  - a) projekty vědy a výzkumu,
  - b) zavádění nových technologií v oblasti zajištění veřejných knihovnických a informačních služeb,
  - c) podporu propojení knihoven v síti,
  - d) zpracování informačních pramenů do elektronické podoby a jejich zpřístupnění,

- e) doplnění knihovního fondu,
  - f) ochranu knihovního fondu před nepříznivými vlivy prostředí,
  - g) zpřístupnění knihovních fondů pro občany se zdravotním postižením,
  - h) projekty v oblasti kulturní, výchovné a vzdělávací činnosti,
  - i) zajištění výkonu regionálních funkcí,
  - j) zabezpečení dalšího odborného vzdělávání pracovníků knihoven,
  - k) výstavbu nebo rekonstrukci objektu knihovny,
  - l) vybavení objektu knihovny zabezpečovacími a protipožárními systémy.
- (2) Pro stanovení prioritních oblastí poskytování dotací si ministerstvo vyžádá stanovisko Ústřední knihovnické rady, kterou ministerstvo zřídí, vydá její stanovky a jednací řád.
- (3) Vláda nařízením stanoví pravidla poskytování dotací podle odstavce 1, zejména za jakých podmínek, v jaké výši a v jakých lhůtách jsou dotace poskytovány.

§ 16

Evidence a revize knihovního fondu

- (1) Provozovatel knihovny musí vést evidenci knihovního fondu. Evidence knihovního fondu musí umožňovat kontrolu jednotlivých záznamů a zaručovat jejich nezaměnitelnost.
- (2) K ověření souladu evidenčních záznamů o jednotlivých knihovních dokumentech se skutečným stavem je provozovatel knihovny povinen provádět revize knihovního fondu, a to
- a) jednou za 5 let, pokud její knihovní fond nepřesahuje 100 000 knihovních dokumentů,
  - b) jednou za 10 let, pokud její knihovní fond přesahuje 100 000 knihovních dokumentů a nepřesahuje 200 000 knihovních dokumentů,
  - c) jednou za 15 let, pokud její knihovní fond přesahuje 200 000 knihovních dokumentů a nepřesahuje 1 000 000 knihovních dokumentů.
- (3) Přesahuje-li knihovní fond knihovny 1 000 000 knihovních dokumentů a nepřesahuje-li 3 000 000 knihovních dokumentů, je provozovatel knihovny povinen provádět jeho revizi postupně, a to tak, že každý rok provede revizi části knihovního fondu nejméně v rozsahu 5 % z celkového počtu knihovních dokumentů v knihovním fondu.
- (4) Přesahuje-li knihovní fond knihovny 3 000 000 knihovních dokumentů, je provozovatel knihovny povinen provádět jeho revizi v rozsahu stanoveném plánem revizí schváleným zřizovatelem knihovny minimálně v rozsahu 200 000 knihovních dokumentů ročně.
- (5) Provozovatel knihovny je povinen zajistit sepsání zápisu o výsledku revize knihovního fondu.
- (6) Na postup při revizi knihovního fondu podle tohoto zákona se nevztahuje zvláštní právní předpis.⁸⁾
- (7) Podrobnosti o vedení evidence knihovního fondu a náležitosti zápisu o výsledku revize knihovního fondu stanoví prováděcí právní předpis.

§ 17

Vyřazování knihovních dokumentů

- (1) Z knihovního fondu knihovny lze vyřazovat pouze
- a) knihovní dokumenty, které neodpovídají zaměření knihovního fondu knihovny a jejím úkolům,
  - b) multiplikáty knihovních dokumentů,
  - c) knihovní dokumenty opotřebované, neúplné nebo poškozené tak, že přestaly být informačním pramenem.
- (2) Knihovní dokumenty z konzervačního fondu a z historického fondu lze vyřazovat pouze se souhlasem ministerstva.
- (3) Provozovatel knihovny je povinen nabídnout ke koupi knihovní dokumenty vyřazené podle
- a) odstavce 1 písm. a) a b) provozovateli jiné knihovny téhož druhu, a pokud takový provozovatel odmítne, provozovateli knihovny, která je součástí školy,⁹⁾
  - b) odstavce 2 Národní knihovně.
- Pokud nebyly takto odkoupeny, provozovatel nabídne vyřazené knihovní dokumenty ke koupi jinému zájemci. Pokud nebyly ani takto odkoupeny, může je darovat nebo zlikvidovat.
- (4) Podle odstavců 1 až 3 se nepostupuje při vyřazování knihovních dokumentů chráněných podle zvláštního právního předpisu.¹⁰⁾
- (5) Při rušení knihovny je její provozovatel povinen postupovat podle odstavců 2 až 4.

§ 18

Ochrana knihovního fondu

Provozovatel knihovny je povinen zajistit

- a) umístění knihovního fondu v podmínkách vhodných pro poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb,
- b) ochranu knihovního fondu před odcizením a poškozením, zejména ochránit jej před nepříznivými vlivy prostředí,
- c) restaurování knihovních dokumentů, popř. jejich převedení na jiný druh nosiče, je-li to třeba k jejich trvalému uchování.

Sankce

§ 19

- (1) Zjistí-li ministerstvo, že provozovatel knihovny porušil povinnost podle § 7 odst. 1, § 14 odst. 5, § 16 odst. 1 až 4 nebo některou z povinností podle § 18, uloží mu, aby zjištěné nedostatky odstranil a stanoví mu k tomu přiměřenou lhůtu.
- (2) Pokud provozovatel knihovny v této lhůtě zjištěné nedostatky neodstraní, uloží mu ministerstvo pokutu ve výši od 5 000 Kč do 200 000 Kč.

§ 20

Ministerstvo uloží pokutu ve výši od 25 000 Kč do 500 000 Kč provozovateli knihovny, pokud porušil povinnost podle § 14 odst. 2 nebo 3, postup při vyřazování knihovnických dokumentů podle § 17 odst. 2 nebo 3 anebo povinnost podle § 17 odst. 5.

§ 21

(1) Při stanovení výše pokuty se přihlíží k rozsahu a závažnosti protiprávního jednání a následkům porušení povinnosti.

(2) Řízení o uložení pokuty lze zahájit nejpozději do 1 roku ode dne, kdy se ministerstvo o porušení povinnosti dozvědělo, nejdéle však do 3 let od porušení povinnosti, a jde-li o pokračující porušování téže povinnosti, nejpozději do 3 let od doby, kdy porušování povinnosti ještě trvalo.

(3) Pokutu lze uložit nejpozději do 5 let ode dne, kdy k porušení povinnosti došlo nebo kdy porušování této povinnosti skončilo.

(4) Pokuta je splatná do 30 dnů ode dne, kdy rozhodnutí o jejím uložení nabylo právní moci. Pokuty vybírá a vymáhá ministerstvo.

(5) Pokuty jsou příjmem státního rozpočtu.

(6) Proti rozhodnutí o uložení pokuty je přípustný opravný prostředek u soudu.

§ 22

Zmocňovací ustanovení

Ministerstvo vydá vyhlášku k provedení § 14 a 16.

Společná, přechodná a závěrečná ustanovení

§ 23

Na rozhodování a vydávání osvědčení podle tohoto zákona se vztahuje správní řád, nestanoví-li tento zákon jinak.

§ 23a

(1) Pro výkon působnosti podle tohoto zákona využívá ministerstvo ze základního registru obyvatel tyto referenční údaje:

a) příjmení,

b) jméno, popřípadě jména,

c) adresa místa pobytu,

d) datum, místo a okres narození; u subjektu údajů, který se narodil v cizině, datum, místo a stát, kde se narodil,

e) datum, místo a okres úmrtí; jde-li o úmrtí subjektu údajů mimo území České republiky, datum úmrtí, místo a stát, na jehož území k úmrtí došlo; je-li vydáno rozhodnutí soudu o prohlášení za mrtvého, den, který je v rozhodnutí uveden jako den smrti nebo den, který nepřežil, a datum nabytí právní moci tohoto rozhodnutí,

f) státní občanství, popřípadě více státních občanství.

(2) Pro výkon působnosti podle tohoto zákona využívá ministerstvo z informačního systému evidence obyvatel tyto údaje:

- a) jméno, popřípadě jména, příjmení, rodné příjmení,
- b) datum narození,
- c) pohlaví,
- d) místo a okres narození, v případě narození v cizině místo a stát,
- e) rodné číslo,
- f) státní občanství, popřípadě více státních občanství,
- g) adresa místa trvalého pobytu, včetně předchozích adres místa trvalého pobytu, případně též adresa, na kterou mají být doručovány písemnosti podle zvláštního právního předpisu,
- h) počátek trvalého pobytu, popřípadě datum zrušení údaje o místě trvalého pobytu nebo datum ukončení trvalého pobytu na území České republiky,
- i) zbavení nebo omezení způsobilosti k právním úkonům, jméno, popřípadě jména, příjmení a rodné číslo opatrovníka, nebylo-li mu přiděleno, datum, místo a okres jeho narození a u opatrovníka, který se narodil v cizině, místo a stát, kde se narodil,
- j) jméno, popřípadě jména, příjmení a rodné číslo otce, matky, popřípadě jiného zákonného zástupce,
- k) datum, místo a okres úmrtí; jde-li o úmrtí občana mimo území České republiky, datum úmrtí, místo a stát, na jehož území k úmrtí došlo,
- l) den, který byl v rozhodnutí soudu o prohlášení za mrtvého uveden jako den smrti, popřípadě jako den, který nepřežil.

(3) Pro výkon působnosti podle tohoto zákona využívá ministerstvo z informačního systému cizinců tyto údaje:

- a) jméno, popřípadě jména, příjmení,
- b) datum narození,
- c) rodné číslo,
- d) pohlaví,
- e) místo a stát, kde se cizinec narodil; v případě, že se cizinec narodil na území České republiky, místo a okres narození,
- f) státní občanství, popřípadě více státních občanství,
- g) druh a adresa místa pobytu na území České republiky,
- h) počátek pobytu, popřípadě datum ukončení pobytu,
- i) zbavení nebo omezení způsobilosti k právním úkonům,
- j) jméno, popřípadě jména, příjmení otce, matky, popřípadě jiného zákonného zástupce,
- k) datum, místo a okres úmrtí; jde-li o úmrtí mimo území České republiky, stát, na jehož území k úmrtí došlo, popřípadě datum úmrtí,
- l) den, který byl v rozhodnutí soudu o prohlášení za mrtvého uveden jako den smrti, popřípadě jako den, který nepřežil.

(4) Z údajů podle odstavců 1 až 3 lze v konkrétním případě použít vždy jen takové údaje, které jsou nezbytné ke splnění daného úkolu. Údaje, které jsou vedeny jako referenční údaje v základním registru obyvatel, se využijí z informačního systému evidence obyvatel nebo informačního systému cizinců, pouze pokud jsou ve tvaru předcházejícím současný stav.

§ 24

(1) Knihovny, které ke dni nabytí účinnosti tohoto zákona poskytují veřejné knihovnické a informační služby s rovným přístupem všech k těmto službám, se považují za knihovny podle tohoto zákona nejdéle po dobu 12 měsíců ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona.

(2) Knihovny, které nespĺňují povinnost stanovenou v § 4 odst. 1 písm. d) mohou být zapsány do evidence knihoven podle § 5. Nespĺní-li knihovna uvedenou povinnost nejpozději do 31. prosince 2007, ministerstvo její zápis v evidenci knihoven zruší.

§ 25

Zrušovací ustanovení

Zrušuje se zákon č. 53/1959 Sb., o jednotné soustavě knihoven (knihovnický zákon).

§ 26

Účinnost

Tento zákon nabývá účinnosti dnem 1. ledna 2002.

Klaus v. r.

Havel v. r.

Zeman v. r.

1) *Zákon č. 37/1995 Sb., o neperiodických publikacích. Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon), ve znění zákona č. 302/2000 Sb.*

2) *§ 38 zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon).*

3) *Například § 27 a násl. obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, § 5 zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů, § 5 zákona č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů (zákon o nadacích a nadačních fondech).*

4) *§ 54 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, nebo § 27 zákona č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů*

5) *Vyhláška č. 12/1965 Sb., o Úmluvě o výměně oficiálních publikací a vládních dokumentů mezi státy a Úmluvě o mezinárodní výměně publikací.*

6) *Zákon č. 121/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů.*

7) *Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů.*

8) *Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů.*

9) *§ 45 zákona č. 29/1984 Sb., o soustavě základních škol, středních škol a vyšších odborných škol (školský zákon), ve znění zákona č. 138/1995 Sb.*

10) *Například zákon č. 97/1974 Sb., o archivnictví, ve znění zákona č. 343/1992 Sb., a zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů.*